

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Andra kammaren.

Nr 10.

Fredagen den 25 februari.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 18, den 19 och den 20 innevarande februari.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Meurling* propositionerna:

nr 144, angående vissa inrikes postavgifter;

nr 154, angående avskrivning av viss del av statslån till Slite—Roma järnvägsaktiebolag m. m.; och

nr 161, angående förvärvande för statens räkning av den Dala—Hälsinglands nya järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägen mellan Orsa och Bollnäs m. m.;

av herr statsrådet *Pettersson* propositionerna:

nr 137, angående vanförestalt i Härnösand;

nr 140, angående anslag till sjuktransporter med flygplan;

nr 147, angående pension åt f. d. länsnotarien E. O. F. Forssgren; och

nr 152, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa beslut, som fattats av den internationella arbetsorganisationens konferens vid dess nionde sammanträde i Genève år 1926;

av herr statsrådet *Thyrén* propositionerna:

nr 130, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § första stycket andra punkten i lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m.; och

nr 131, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 4 § vattenlagen;

av herr statsrådet *Hellström* propositionerna:

nr 156, angående anvisande av ett statens skogsutdikningsanslag;

nr 157, angående statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk;

nr 158, angående ökat anslag för vissa byggnadsarbeten vid centralanstalten för försöksväsendet på jorbruksområdet m. m.; och

nr 159, angående avsättande till nationalpark av visst område av kronoparken Norra Kvill i Kalmar län;

av herr statsrådet *Almkvist* propositionerna:

nr 115, angående vissa ändringar i löne- och pensionsbestämmelserna för lärarpersonalen vid statens skolköksseminarium och hushållsskola;

nr 116, angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m.;

Andra kammarens protokoll 1927. Nr 10.

nr 124, angående delaktighet i statens pensionsanstalt för överläkare vid vissa statsunderstödda kustsanatorier samt för vissa dövstumpräster;

nr 125, angående pension åt föreståndaren för arkivdepån i Visby O. V. Wennersten m. m.;

nr 132, angående nybyggnad för fysikalisk-kemiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala;

nr 141, angående förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1927—1928 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 142, angående förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1927—1928 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner; och

nr 146, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 19, 20 och 21 §§ i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning;

av herr statsrådet *Lyberg* propositionerna:

nr 102, med förslag till kommunalskattelag m. m.;

nr 103, med förslag till förordning om statlig inkomst- och förmögenhets-skatt;

nr 104, med förslag till förordningar om kommunal progressivskatt och om utjämningskatt;

nr 105, med förslag till lag om skogsaccis;

nr 134, med förslag till förordning om skatt vid utskiftning av aktiebolags och solidariska bankbolags tillgångar;

nr 143, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension m. m.;

nr 148, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 1 juli 1918 (nr 564) angående vissa alkoholhaltiga preparat;

nr 150, om vissa ändringar i förordningen den 26 juli 1926 (nr 382) angående utförelsebevis för råg och vete; och

nr 160, om viss ändring i förordningen den 13 december 1912 (nr 355) angående tullrestitution i vissa fall vid återutförelse av utländsk vara; samt

av herr statsrådet *Rosén* propositionerna:

nr 126, angående bestridande av kostnaderna för anläggning av en brännoljecistern vid flottans station i Karlskrona;

nr 127, angående befrielse för styckjunkaren i Göta artilleriregemente A. U. Olsson från viss ersättningskyldighet;

nr 128, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre timlönaren O. G. Johansson;

nr 129, angående pensionsförbättring åt verkmästaren K. G. H. Sjöberg;

nr 135, angående pensionering av vissa i försvarsväsendets tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 136, angående pension eller understöd åt efterlevande till vissa i försvarsväsendets tjänst anställda personer m. fl.;

nr 138, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Härnösands stad;

nr 139, angående anslag för uppförande av hangarbyggnad m. m. för ett sjötransportaeroplan;

nr 151, angående bidrag till uppvärmning av det s. k. kungshuset i Karlskrona; och

nr 145, angående ersättningsbyggnad för flottan.

Samtliga avlämnade propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande å kammarens bord vilande Kungl. Maj:ts propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionerna:

nr 106, angående understöd å allmänna indragningsstaten åt filosofie doktorn Konrad Hagman;

nr 117, angående vissa understöd och pensioner, att utgå av postmedel m. m.; och

nr 118, angående pension åt förre järnvägsarbetaren Johan Daniel Johanson; samt

till statsutskottet propositionen, nr 119, angående avskrivning av vissa av postmedel felaktigt utbetalda belopp.

Vid härpå skedd föredragning av propositionen, nr 133, angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1927—1928 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, överlämnades propositionen, såvitt den anginge pensionsväsendet, till bankoutskottet, i vad den rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet, och i övrigt till statsutskottet.

Propositionen nr 107, angående lån till främjande av bostadsproduktionen, som nu föredrogs, remitterades till statsutskottet.

§ 4.

Vidare föredrogos, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 17—23, bankoutskottets utlåtanden nr 4—6 och 16—23 samt första lagutskottets utlåtande nr 12.

§ 5.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Järte**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att tiden för avgivande av motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107 måtte utsträckas till det plenum, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogos vart för sig två från första kammaren överlämnade protokollsutdrag, nämligen:

nr 212, innefattande inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess denna dag fattade beslut, att ett särskilt utskott, bestående av 24 ledamöter, 12 från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av

ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner

nr 102, med förslag till kommunalskattelag m. m.;

nr 103, med förslag till förordning om statlig inkomst- och förmögenhets-skatt;

nr 104, med förslag till förordningar om kommunal progressivskatt och om utjämningsskatt;

nr 105, med förslag till lag om skogsaccis;

nr 134, med förslag till förordning om skatt vid utskiftning av aktiebolags och solidariska bankbolags tillgångar; och

nr 146, med förslag till lag om ändrad lydelse av 19, 20 och 21 §§ i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning;

än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; samt

nr 211, innefattande inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess likaledes denna dag fattade beslut, att ett särskilt utskott, nr 2, ävenledes bestående av 24 ledamöter, 12 från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition, nr 116, angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m., än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor;

och beslöt kammaren antaga berörda inbjudningar.

Härefter gav herr talmannen ordet till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att i vardera av de två särskilda utskotten nr 1 och nr 2 skola av kammaren utses fjorton suppleanter.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 43, till Konungen i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar.

§ 8.

Till bordläggning anmälades andra lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om ersättning till expropriationsnämnd;

nr 4, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område; och

nr 5, i anledning av väckt motion om beredande åt väghållningsdistrikt av viss rätt till expropriation för allmän vägs underhåll.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Hansson</i> i Trollhättan	under 3 dagar fr. o. m. den 26 febr.,
» <i>Olsson</i> i Golvvasta	» 3 » » » 26 »
» <i>Nilsson</i> i Tånga	» 4 » » » 26 »
» <i>Pettersson</i> i Hällbacken	» den 26 febr.,
» <i>Kristensson</i> i Göteborg	» 2 dagar fr. o. m. den 27 febr.,
» <i>Paulsen</i>	» 4 » » » 26 » och
» <i>Persson</i> i Fritorp	» 6 » » » 26 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.2 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 26 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att onsdagen den 2 nästkommande mars företaga val av ledamöter och suppleanter i de två särskilda utskott riksdagen beslutit tillsätta.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Almkvist* propositionerna:

nr 167, angående utvidgnings- och ändringsarbeten vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund;

nr 168, angående pension åt förre arbetsläraren K. J. Leijons änka Klara Fredrika Leijon; och

nr 169, angående understöd åt vaktmästaränkan Carolina Emerentia Rådqvist;

av herr statsrådet *Hellström* propositionerna:

nr 164, angående ändring i villkoren för lån från egnahemslånefonden m. m.;

nr 165, angående viss ändring i gällande grunder för upplåtande från vissa kronoegendomar av jordbrukslägenheter under åborätt enligt lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord samt av egnahemslägenheter;

nr 166, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar m. m.; och

nr 172, angående ersättning till byggmästaren E. Jonsson i Malåträsk i anledning av förluster å byggnadsarbeten för domänverkets räkning; samt

av herr statsrådet *Lyberg* propositionerna:

nr 149, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående nobelstiftelsens skyldighet att utgöra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1927 m. m.;

nr 162, angående ändrad lydelse av § 4 r) i förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor i syfte att bereda tullfrihet i vissa fall för utländska luftfartyg även vid egentlig inrikes trafik;

nr 170, angående nedsättning av arvsskatten å viss del av kvarlåtenskapen efter framlidne direktören G. L. Öberg i Shanghai; och

nr 171, angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa, i vad angår delar till automobiler.

Samtliga avlämnade propositioner bordlades.

§ 3.

Gemensamma omröstningar. Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti statsutskottets memorial nr 14, punkterna 1 och 2, samt nr 16, punkterna 1 och 2, föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

Första omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 14, punkten 1).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å den av herr Lindhagen väckta motionen I: 170, till främjande av upplysningsverksamheten rörande *Nationernas förbund* för budgetåret 1927—1928 anvisar ett extra anslag av 2,500 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i överensstämmelse med andra kammaren beslutat att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å den av herr Lindhagen väckta motionen I: 170, i likhet med vad som för innevarande budgetår ägt rum, till *svenska föreningen för Nationernas förbund* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra anslag av 1,500 kronor.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 56 Ja och 128 Nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 59 Ja och 53 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller.. 56 Ja och 128 Nej, sammanräkningen visade 115 Ja och 181 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 14, punkten 2).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen med bifall till herrar Lithanders samt Vennerströms m. fl. motioner (I: 76 och II: 86) för *inköp av en till beskickningsfastigheten i Washington gränsande tomt*, närmare omnämnd i ett av professor L. I. Wahlman avgivet, i Kungl. Maj:ts proposition nr 167 till 1925 års riksdag återgivet utlåtande, för budgetåret 1927—1928 anvisar ett extra anslag av 37,500 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren avslagit herrar Lithanders samt Vennerströms m. fl. ovanberörda motioner (I: 76 och II: 86).» *Gemensamma omröstningar. (Forts.)*

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 45 Ja och 139 Nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 84 Ja och 34 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller.. 45 Ja och 139 Nej, sammanräkningen visade 129 Ja och 173 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Tredje omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 16, punkten 1).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Olssons i Golvvasta m. fl. motion, II: 134, i vad densamma skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag, såsom bidrag till uppehållande av den industriella standardiseringsverksamheten för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra anslag av 35,000 kronor, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Olssons i Golvvasta m. fl. motion, II: 134, i vad densamma skiljer sig från statsutskottets förslag, såsom bidrag till uppehållande av den industriella standardiseringsverksamheten för budetåret 1927—1928 anvisa ett extra anslag av 30,000 kronor.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 97 Ja och 87 Nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 95 Ja och 26 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller.. 97 Ja och 87 Nej, sammanräkningen visade 192 Ja och 113 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 16, punkten 2).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må för budgetåret 1927—1928 anvisa dels för bedrivande av tekniskt-vetenskaplig forsk-

Gemensamma omröstningar. ningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor, *dels ock* för utförande genom ingenjörsvetenskapsakademiens försorg av flygtekniska undersökningar ett extra anslag av 20,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat att *dels* för bedrivande av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet m. m. för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor; *dels ock* avslå Kungl. Maj:ts förslag om särskilt anslag för utförande genom ingenjörsvetenskapsakademiens försorg av flygtekniska undersökningar.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 85 Ja och 99 Nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 80 Ja och 34 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 85 Ja och 99 Nej, sammanräkningen visade 165 Ja och 133 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande å kammarens bord vilande Kungl. Maj:ts propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 144, angående vissa inrikes postavgifter;

till statsutskottet propositionerna:

nr 154, angående avskrivning av viss del av statslån till Slite—Roma järnvägsaktiebolag m. m.;

nr 161, angående förvärvande för statens räkning av den Dala—Hälsinglands nya järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägen mellan Orsa och Bollnäs m. m.;

nr 137, angående vanförestalt i Härnösand; och

nr 140, angående anslag till sjuktransporter med flygplan;

till bankoutskottet propositionen, nr 147, angående pension åt f. d. länsnotarien E. O. F. Forssgren;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 152, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa beslut, som fattats av den internationella arbetsorganisationens konferens vid dess nionde sammanträde i Genève år 1926;

nr 130, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § första stycket andra punkten i lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m.; och

nr 131, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 4 § vattenlagen;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 156, angående anvisande av ett statens skogsutdikningsanslag;

nr 157, angående statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk;

nr 158, angående ökat anslag för vissa byggnadsarbeten vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet m. m.; och

nr 159, angående avsättande till nationalpark av visst område av kronqparken Norra Kvill i Kalmar län;

till statsutskottet propositionen, nr 115, angående vissa ändringar i löne- och pensionsbestämmelserna för lärarpersonalen vid statens skolköksseminarium och hushållsskola;

till andra särskilda utskottet propositionen, nr 116, angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m.;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 124, angående delaktighet i statens pensionsanstalt för överläkare vid vissa statsunderstödda kustosatorier samt för vissa dövtumpräster; och

nr 125, angående pension åt föreståndaren för arkivdepån i Visby O. V. Wennersten m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 132, angående nybyggnad för fysikalisk-kemiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala;

nr 141, angående förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1927—1928 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster; och

nr 142, angående förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1927—1928 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner;

till första särskilda utskottet propositionerna:

nr 146, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 19, 20 och 21 §§ i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning;

nr 102, med förslag till kommunalskattelag m. m.;

nr 103, med förslag till förordning om statlig inkomst- och förmögenhets-skatt;

nr 104, med förslag till förordningar om kommunal progressivskatt och om utjämningskatt;

nr 105, med förslag till lag om skogsaccis; och

nr 134, med förslag till förordning om skatt vid utskiftning av aktiebolags och solidariska bankbolags tillgångar;

till bankoutskottet propositionen, nr 143, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinnehavares rätt till pension m. m.;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 148, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 1 juli 1918 (nr 564) angående vissa alkoholhaltiga preparat;

nr 150, om vissa ändringar i förordningen den 26 juli 1926 (nr 382) angående utförselbevis för råg och vete; och

nr 160, om viss ändring i förordningen den 13 december 1912 (nr 355) angående tullrestitution i vissa fall vid återutförsel av utländsk vara; samt

till statsutskottet propositionen, nr 126, angående bestridande av kostnaderna för anläggning av en brännoljecistern vid flottans station i Karlskrona.

Sedan herr förste vice talmannen nu övertagit ledningen av kammarens förhandlingar överlämnades vidare

till statsutskottet propositionen, nr 127, angående befrielse för styckjunkaren i Göta artilleriregemente A. U. Olsson från viss ersättningskyldighet;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 128, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre timlönaren O. G. Johansson;

nr 129, angående pensionsförbättring åt verkmästaren K. G. H. Sjöberg;

nr 135, angående pensionering av vissa i försvarsväsendets tjänst anställda eller förut anställda personer; och

nr 136, angående pension eller understöd åt efterlevande till vissa i försvarsväsendets tjänst anställda personer m. fl.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 138, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Härnösands stad;

nr 139, angående anslag för uppförande av hangarbyggnad m. m. för ett sjötransportaeroplan; och

nr 151, angående bidrag till uppvärmning av det s. k. kungshuset i Karlskrona.

*Vid remiss
av propositionen
nr 145.*

Slutligen föredrogs propositionen, nr 145, angående ersättningsbyggnad för flottan; och begärdes ordet därvid av

Herr **Spångberg**, som anförde: Herr förste vice talman, ärade kammarledamöter! När regeringen nu har framlagt det förslag, som flottkommittén, i vars spets herr Per Albin Hansson i Stockholm stått, utarbetat, och hemställt om ersättningsbyggnad till flottan, ber jag få konstatera, att detta förslag redan mötts av en synnerligen omfattande opposition från arbetar-massorna ute i landet. Man frågar sig bland de breda folklagen mycket allmänt, om detta var det sätt, varpå man tänkt förverkliga det löfte om avskrivning av militärbördorna, som från både frisinnat och socialdemokratiskt håll gavs icke minst under valrörelsen vid sista riksdagsmannavalen. Det gavs under denna valrörelse löfte om stora miljonbesparingar på militärrustningarna, miljonbesparingar, som skulle användas till sociala reformer. Det skulle bli arbetslöshetsförsäkring, och det sades, mycket riktigt för övrigt, att många frågor väntade på att få sin lösning. Hur har det gått? Reformerna ha uteblivit. Löftena om miljonlättnader i militärbördorna ha icke infriats, och såsom kronan på vallöftesbluffen kommer man nu med krav på nybyggnader till flottan som skola komma att draga kostnader av sammanlagt över 100 miljoner kronor.

Jag tänker icke ingå i någon kritik eller göra något uttalande om de olika båttyper, som i denna proposition ha behandlats. Det är ju för övrigt någonting, som hålles hemligt i ganska stor utsträckning även för dem, som äro intresserade av saken. Men jag måste säga, att det dock måste vara en syn för den svenska demokratiens gudar i detta nu att se statsrådet Rosén på gemensam hemställan från socialdemokratiska partiets ordförande och sakkunniga från militarismen, herr Krusenstierna och andra, framlägga det förslag, som väl om någon tid skall drivas igenom, och i vilket »Herrans signade F-båt» har godtagits. Och detta icke minst med tanke på den kampanj, som man fordom fört just emot liknande rustningsförslag. Emellertid är det för

det arbetande folket ute i Sveriges bygder icke båttyperna, som i något avseende kunna anses såsom det viktigaste. Jag förmodar, att herrarna, som väl äro intresserade av ställningen ute i landet, ha tagit del av de uttalanden, som ha, i varje fall i vissa av arbetartidningarna, publicerats. Från dessa hundratals möten har man inför det väntade flottförslaget krävt, att icke ett öre skall offras till detta ändamål, och jag vill påminna om, huru även frisinnade tidningar härvidlag ha protesterat, uttryckligen protesterat, mot flottkommissionen och ansett det orimligt att i en tid, då tusentals människor behöva bröd, binda landet för hundra miljoners utlägg till, som det har framhållits, det mest improduktiva av alla företag. Jag vill också erinra om huru som man på möten, anordnade gemensamt av socialdemokrater och kommunister, uttalat eniga protester mot detta förslag. I en resolution från ett gemensamt möte mellan de kommunistiska och socialdemokratiska ungdomsklubbarna i Göteborg, har gjorts ett uttalande, som jag ber att få citera, icke minst därför att man därvid utifrån olika politiska riktningar kunnat komma till en enig och ur arbetarsynpunkt riktig ståndpunkt. Det heter:

»Mötet fördömer på det skarpaste flottkommitténs förslag och manar arbetarna och arbetarungdomen landet runt, oavsett deras politiska åskådning i övrigt, att samlas till massmanifestationer mot flottkommissionens förslag och rustningarna överhuvud taget, mångdubbelt starkare än de, som organiserades mot högerns F-båtslinje och bondetåget 1914.

Mötet betonar nödvändigheten av ett intensivt upplysningsarbete om den stundande krigsfaran och sättet att bekämpa den. Särskilt måste Sveriges arbetarklass bibringas ingående kännedom om imperialismens framfart i Kina i dessa dagar.

Vidare betonar mötet nödvändigheten av intensiv propaganda inom armén och flottan för att göra den obrukbar för kapitalismens syften. Arbetarna i ett kapitalistiskt land ha intet fosterland att försvara.

Vårt mål är: Inte en man, inte ett öre till kapitaliststatens försvar.»

En mängd fackföreningar ha också gjort liknande uttalanden. Man har allmänt krävt bröd åt de tiotusentals arbetslösa, men inga miljonrullningar åt militarismen. Man borde väl också ha rätt att i en tid, då det så stort och mångordigt talas om demokratin här i Sverige kräva att det under sådana förhållanden också lyssnades till det språk, som kommer från landet, till folkets krav. Men just detta tillvägagångssätt, som här kommit till synes, är ett bevis på, hur litet man ändå fäster sig vid folkets önsknings, och, när man förstår, hur herrarna komma att rösta, och vet, hur militären användes även mot den s. k. inre fienden, vilket ju även Sveriges historia många gånger lämnat bevis på, då förstår man, att regeringen tagit ad notam herr Engbergs ord om rustningarna, då han säger: »Man utbeder sig icke ohyrans uttalande om den lämpligaste sammansättningen av insektpulvret.» De orden herr Engberg — herr Engberg skrattar! — har överklassen i Sverige liksom i andra länder alltid vetat förstå. Arbetarna, som förstätt solidaritetens krav, ha alltid från överklasshåll betraktats som en ohyra, mot vilken vapnen, om vilkas sammansättning man icke frågat offret till råds, ha utgjort ett lämpligt insektpulver. Man kommer, när man ser herr Engbergs utläggningar i tidningar i denna sak, osökt att tänka på den beryktade landshövdingen Curry Treffenbergs ord, då han till militären, då denna ställdes upp för att användas under sågverksstriderna i Norrland, yttrade: »Aldrig framstår edert sköna och härliga yrke såsom mera vördnadsbjudande, än då såsom här krigaren uppträder som den hotade samhällsordningens säkra värn och fäste.» Sedan den tiden har militären använts mot arbetarklassen här i Sverige åtskilliga gånger vid olika konflikter och fortfarande är det, såvitt jag riktigt tolkat svenska författningar och de beslut, som här ha fattats i frågor rörande

Vid remiss
av propositionen
nr 145.

(Forts.)

militärens uppgifter, militärens uppgift att i sådana situationer, som från kapitalistiskt håll komma att betraktas som »kritiska», låta sig uppställas mot arbetarklassen.

Ja, detta är nu den ena sidan, den sidan, som man icke har rört så mycket vid i denna proposition. Den andra sidan är militärens uppgift vid förvecklingar mellan Sverige och andra stater. Jag kan i det sammanhanget icke låta bli att citera några rader ur den kungl. propositionen, nämligen det uttalande, som ger stöd åt den uppfattning, jag redan under remissdebatten tillät mig framföra med stöd av uttalanden i socialdemokratiska tidningar, nämligen, att Sverige skulle göras till en bricka i det politiska spelet vid inringningen av Sovjetunionen: »Ävenledes skulle kunna tänkas fall, då svenska sjöstridskrafter komme att delta i det militära sanktionsförfarande, som enligt akten om Nationernas förbund, där så erfordrades, skulle komma till användning för hävdandet av förbundsplikernas helgd. Denna eventualitet behövde emellertid icke tillmätas någon betydelse för avgörandet av frågan om vår flottas ändamålsenliga sammansättning, då fullgörandet av den roll, som skulle kunna komma att tillmätas vårt land, näppeligen kunde komma att kräva fartygslag och fartygstyper, vilka icke redan betingades av de i det föregående angivna uppgifterna.» Sveriges arbetare och Sveriges folkmassor ha emellertid i stor utsträckning sagt ifrån, att man icke vill veta om dessa militärbördor. Den rustning, som man här sökt att påtvinga landet, möter den allra största opposition från de breda folkmassornas sida. Man börjar verkligen på att förstå de äventyrligheter, som följa dessa rustningar i spåren. Man vill icke vara med om att skaffa vapen, som — vare sig det gäller utrikes eller inrikes förhållanden — inom en kapitaliststat äro avsedda att vara ett maktmedel för borgarklassen mot arbetarna. Från de synpunkter, från vilka småfolket i Sverige ser detta spörsmål, måste det föreliggande förslaget anses såsom oantagligt.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Kammaren beslöt att hänvisa ifrågavarande proposition jämte det i anledning av densamma inom kammaren avgivna yttrandet till statsutskottet.

§ 5.

Andra lagutskottets härfpå föredragna utlåtanden nr 3—5 bordlades åter.

§ 6.

Ordet lämnades nu på begäran till herr andre vice talmannen Nilsson, som yttrade: Med hänsyn till den synnerliga omfattningen av de kungl. propositionerna nr 116, 146, 102, 103, 104, 105 och 134 hemställer jag, att kammaren måtte besluta att utsträcka motionstiden till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Herr statsrådet Rosén avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 153, angående pensionering av vissa i försvarsväsendets tjänst anställda eller förut anställda personer.

Nämnda proposition bordlades.

§ 8.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av väckta motioner om åtgärder för snabbare offentliggörande av valresultaten vid lands- *Ang. snabbare offentliggörande av valresultaten vid landstingsval och kommunalfullmäktigeval.* Därvid anförde:

Herr Björkman: Som herr talmannen finner, är det i avseende på detta utlåtande några ledamöter av konstitutionsutskottet, som anmält sin reservation, icke beträffande det beslut, till vilket utskottet kommit, utan endast i avseende på motiveringen. Ja, jag sade »endast i avseende på motiveringen» och syftar därmed på några ord i utlåtandet, som vi funnit vara sådana, att de kunde ingiva vissa betänkligheter för att, därest de gå vidare till Kungl. Maj:t och till myndigheterna, de skulle kunna ge anledning till att riksdagen kunde anses hava fattat position i avseende på ett visst förhållande. Det är en mening, som står på sid. 3 i utskottets utlåtande, där det heter: »Den rösträkning genom valförrättare i distrikten, varigenom ett snabbare offentliggörande av valresultaten skall möjliggöras, bör alltså vara av blott preliminär karaktär och icke föregripa den definitiva röstsammanräkningen genom vederbörande valmyndigheter.» Således har utskottet här gått in för såsom något alldeles naturligt, att för att få en snabbare kännedom om resultatet av landstingsval och kommunalfullmäktigeval, det skulle bli en preliminär rösträkning genom valförrättare i distrikten. Vi reserverar ha för vår del ansett, att det skulle vara försiktigare, att man kom med en förutsättningslös anhållan om utredning, där man icke hade på förhand föreskrivit, att någon del av sammanräkningsförfarandet skulle ske på annat sätt än genom vederbörande myndigheter. Det har ju varit så, att det under långa tider ansetts vara helt naturligt, att denna procedur i stort sett skulle övervakas av myndigheterna. Ja, det gick så långt till och med att, när Sveriges häradshövdingar år 1911 ingingo till Kungl. Maj:t med en anhållan om att de skulle slippa förrätta sammanräkningar av landstingsmannaval, svarade Kungl. Maj:t i proposition 1913, att annan myndighet ej kunde betros med sammanräkningarna och först 1922 befriades domhavandena från sammanräkningen av landstingsmannaval, som överlämnades till länsstyrelserna. Om sammanräkningens förläggande till länsstyrelserna har det yttrats mycket både i nyssnämnda proposition och vid flera tillfällen av vederbörande länsstyrelser därvid länsstyrelserna framhållit de tekniska svårigheterna vid sammanräkningsförfarandet såsom krävande särskilt vana krafter, och Kungl. Maj:t påpekar nödvändigheten att förlägga ett sådant förfarande som sammanräkningsförfarandet till länsstyrelserna, som vunnit ökad erfarenhet och skicklighet vid den proportionella valmetodens tillämpning och som dessutom hade tillgång till sakkunniga biträden. Ja, nu säges det naturligtvis, att här icke är fråga om en sammanräkning utan endast om en preliminär rösträkning. Det är härvidlag jag för min del ville särskilt framhålla, hurusom det är omöjligt att icke vid en preliminär rösträkning komma in på en hel del förhållanden, som kunna vara av en avgörande betydelse för den slutliga sammanräkningen. Jag erinrar om alla dessa kassationsanledningar, som man måste fatta ståndpunkt till redan vid öppnandet av valkuverten. Jag vill bara nämna, att kassationsanledningarna vid val av landstingsmän i lagboken upptaga ett stycke, som i längd närmar sig $\frac{3}{4}$ decimeter. Det finns en del frågor, till vilka den, som bryter kuverten vid det första tillfället, måste fatta ståndpunkt. Det säges nu, att riksdagen redan gått in för en genom valförrättarna verkställd preliminär rösträkningsmetod, varigenom man snabbare skulle få reda på resultatet av riksdagsmannavalen. I själva verket ha vi dock icke ännu fått se, till vilket resultat höga vederbörande kommit därvidlag och vilka invändningar länsstyrelserna kunnat göra. Men i

Ang. snabbare
offentliggörande
av valresultaten vid
landstingsval
och kommunalfullmäktigeval.
(Forts.)

vilket fall som helst måste det betyda större tekniska svårigheter, då det gäller sammanräkningen av landstingsmannaval och kommunalfullmäktigeval än vid val till riksdagens andra kammare. Det är nämligen så, att en hel del av kassationsanledningarna hänföra sig till att det är två val vid samma tillfälle, vilket medför en del förhållanden, som är mycket svåra att i ett hastigt tempo taga reda på. Det vet jag med den erfarenhet jag har som valförrättare vid kombinerat stadsfullmäktige- och elektorsval. Ja, i avseende å dessa kassationsanledningar är det inte bara att försöka måla den onde på väggen, utan om man går tillbaka till vad som härvidlag innehålles i regeringsrättens årsbok — jag har här i min hand en sådan för ett år, för 1923 — så ser man där omnämnda ett stort antal fall som gått upp till regeringsrätten och där det varit fråga om just sådana här mycket minutiösa detaljer, såsom t. ex. frågan om kuverten varit förseglade på visst sätt eller om protokollets avfattning varit riktig — något som naturligtvis kommer att spela en stor roll när vederbörande, som icke äro inne i det tekniska, skola föra protokoll angående de märkvärdigheter, som kunna förekomma ifråga om valsedlarna. På detta tidiga stadium kan det också vara fråga om en del partibeteckningar, om de kunna anses motsvara de i lagen förutsedda. Naturligtvis är det nödvändigt att det vid den preliminära röstsammanräkningen kan fattas en åtminstone något sånär definitiv ställning till rötsedlarnas beskaffenhet, ty om vederbörande icke stå på en riktigt klar basis kommer deras intagna ståndpunkt att sedermera desavoueras hos konungens befallningshavande, och då blir resultatet ett annat, och det vid den första kungörelsen tillkännagivna resultatet blir sålunda icke bestående. Jag ser vidare här i regeringsrättens årsbok omtalat ett fall som avsåg en kategori som gick under beteckningen »småbrukare och snickare», som lyckats få ihop en valsedel i två kolumner, men icke skilda genom en linje. Ja, vederbörande i första hand sade att det duger inte, och vederbörande i sista hand, regeringsrätten, sade att det var bra. Det finns här en massa olika fall, där man ser att det är viktigt icke blott att få den snabbhet i förfarandet, som vi ju vilja ha, utan också att få förfarandet så säkert som möjligt. Och där ett ståndpunkttagande från valförrättarens sida till kartell-, parti- och fraktionsbeteckning — om rösträkningen skulle gå så långt — kan visas vara oriktigt blir det vid länsstyrelsens sammanräkning nödvändigt att göra rättelse, som kanske ger annat resultat.

Med vad jag sagt har jag icke velat komma med något yrkande om ändring i motiveringen, ty därtill tror jag inte att intresset är tillräckligt stort i kammaren. Men jag har ändå ansett, att det vore lämpligt att ett yttrande medföljer handlingarna, som visar, att man icke velat a priori godtaga denna preliminära rösträkning av valförrättarna, utan att man noga övertänkte att den största tryggheten ligger däri att en ansvarig myndighet står för sammanräkningen. Vi få akta oss för att snabbheten sättes i första rummet och säkerheten i andra. Snabbheten får icke vedervåga säkerheten.

Herrar *Magnusson* i Tumhult och *Pehrsson* i Göteborg instämde häruti.

Herr Vennerström: Herr talman! Då den föregående talaren nöjde sig med att icke ställa något yrkande utan bara gjorde ett uttalande, så vill jag endast i korthet yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag vill bara erinra herr Björkman därom, att vad han i detta fall yttrat redan varit under omprövning vid utskottets behandling 1924 av den då föreliggande motionen och att andra kammaren härvid tog ställning till frågan, som gällde en snabbare sammanräkning, en preliminär sådan, ifråga om valen till andra kammaren. Härvid begärdes då av denna kammare en utredning angående en preliminär sammanräkning. Alla de omständigheter, som herr

Björkman berörde, ligga sålunda beträffande valen till andra kammaren under handläggning av regeringen, och då borde samma förhållande gälla ifråga om valen till landstingen och även kommunalfullmäktige, så att även dessa bli underkastade Kungl. Maj:ts omprövning.

Ang. snabbare offentliggörande av valresultaten vid landstingsval och kommunalfullmäktigeval.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående meddelande av bestämmelser om storlek och beskaffenhet av valsedlar.

Ang. storlek och beskaffenhet av valsedlar.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 126, hade herr *Grapenson m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att hos Kungl. Maj:t anhålla dels att utredning måtte verkställas angående införande av bestämmelser därom, att valsedlar vid offentliga val skulle vara av viss angiven storlek och beskaffenhet dels ock att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Larsén*, som yrkat bifall till motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Grapenson: Herr talman, mina damer och herrar! Tanken på att frambära en motion angående meddelande av bestämmelser om storleken och beskaffenheten av valsedlar har hos undertecknad uppstått vid tjänstgöring som valförrättare. Jag satt nämligen som ordförande på senaste decemberstämman i den församling, där jag har min tjänstgöring förlagd. Över 1,100 röstberättigade deltog i valet, fördelade på tre partier och följaktligen med tre olika valsedlar. En typ av dessa motsvarade ungefär lagens gamla bestämmelse; de voro 17 centimeter långa och 10 centimeter breda. En annan valsedel hade formen av 1 kvadratdecimeter, i det närmaste, en tredje var 7 å 8 centimeter lång och 5 å 6 centimeter bred. När dessa valsedlar vikta inlämnades till ordföranden eller nedlades i urnan, var det inte alls för undertecknad, och icke heller för kontrollanterna eller för de personer, som stodo nära bordet, förenat med några svårigheter att av valsedlarnas utseende sluta sig till, hur den och den personen röstade. För min personliga del kan jag säga, att det var ytterst få fall, där jag icke hade klart för mig, hur den person som lämnades in sin sedel, röstade. Att under sådana förhållanden tala om att valhemligheten bevaras, det förefaller mig tämligen malplacerat.

Att sådant också kan inträffa vid andra val, det har jag exempel på här i min hand. Jag har nämligen fått två valsedlar från en dalasocken, vilka en ärad ledamot av kammaren lämnat mig. Den ena valsedeln ser ut så här, och den andra har detta utseende — det gällde val av kommunalfullmäktige. Uppenbart är att, om denna stora valsedel vikes och inlägges i ett kuvert, det tydligen skall vara mycket lätt att redan av kuvertets utseende sluta sig till, hur vederbörande valdeltagare röstade. Och den åsyftade kammarledamoten, som är valnämndens ordförande, har också försäkrat mig, att hela valnämnden på grund av dessa två valsedlars utseende tydligen kunde se, hur den eller den röstade. Denna omständighet bekräftar sålunda den erfarenhet, som jag här nyss framlade från min egen verksamhet på detta område.

Ang.
storlek och
beskaffenhet
av valsedlar.
(Forts.)

Det har vidare också av tidningarna framgått, att rätt så starka klagomål framförts mot denna frihet för vederbörande partier att bestämma, att valsedlarna få vara av vilken form och vilket utseende som helst, och det har förnummits klagomål särskilt i en valkrets här i Roslagen. Ett kommunalfullmäktigeval i södra Dalarna har överklagats just gå den grunden. Men att klagomålen icke vunno något avseende, då regeringsrätten skulle döma i ärendet, får tydligen förklaras därmed, att bestämmelser om valsedlarnas form saknas. Nå, det kan ju medges, att vissa svårigheter kunna yppa sig, när det gäller att lämna bestämmelser på detta område. Men den gamla författningen av år 1913 innehöll ju vissa bestämmelser, vilka syntes i stort sett vara rätt så tillfredsställande. Man skulle icke, synes det mig, vid meddelandet av bestämmelser i detta avseende så strängt hålla på valsedelns storlek — förutsatt nu att lagen bestämde viss längd och bredd på valsedlarna — att man därvid skulle precis hålla på en viss millimeter; det kunde ju vara en liten marginal att röra sig på, några millimeter, med vilka en valsedel kunde få överstiga eller understiga den fastställda normen.

Min erfarenhet och även erfarenheten från andra håll synes sålunda tala i en helt annan riktning än vad utskottet här säger: »utskottet anser därför, att med lagstiftningsåtgärder i motionens syfte bör anstå, tills erfarenheten visat, huruvida valhemlighetens bevarande sättes i allvarlig fara genom rätten att använda valsedlar av olika storlek och beskaffenhet.» Då utskottet yttrar sig på detta sätt, trots det att det förelegat besvär i regeringsrätten i ärendet, så kan jag inte underlåta att som min åsikt uttala, att uskottet synes ha tagit väl lätt på denna fråga. Det förefaller mig, att en grundligare prövning här hade varit på sin plats och att en utredning, vilken, såsom i motionen påpekats, ingalunda behöver bli långvarig eller dyrbar, också hade kunnat förordas.

Då sålunda min erfarenhet på området är en annan än utskottets, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av herr Larsén inom utskottet avgivna reservationen.

Herr Engberg: Herr talman! Den föregående ärade talaren menade, att utskottet har tagit lätt på frågan. Jag tror att denna anklagelse icke är välgrundad. Utskottet har mycket ingående befattat sig med frågan. Men herr Grapenson bör betänka en sak, och det är, att, om man skulle införa en bestämmelse av det slag han förordar, så stode man också omedelbart inför införandet av en ny kassationsgrund. Och all erfarenhet har ju givit vid handen, att ju färre kassationsgrunder man kan ha beträffande valsedlarna, dess bättre är det. Det bleve för övrigt en ganska ömtålig kassationsgrund, som komme att införas, därest man i enlighet med motionärens förslag fastställde en viss normaltyp, som måste följas.

För övrigt voro vi inom utskottet överens om, och vi tänkte skriva ut det direkt i vår motivering, att det här är en angelägenhet, som i praktiken nog kan ordnas mellan vederbörande partiledningar eller av valledningen.

Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björkman: Herr talman! Jag skulle i likhet med herr Engberg också vilja framhålla, att vi ingalunda tagit lätt på frågan i utskottet. Det har tvärtom gjort sig gällande en reaktion mot de missförhållanden, som herr Grapenson med full rätt påpekat, och i det fallet tillhörde jag reaktionens män — det få vi högermän ofta göra. Och det vill jag säga, att nog framhölls det i utskottet att det var en öm punkt som herr Grapenson tryckt på, och för min del var jag bland dem, som funno att det var en god sak att herr Grapenson

kommit och påpekat att valhemligheten kunde vara i fara. Man kan också hysa den förhoppningen att sedan den allmänna meningen genom herr Grapensons motion och diskussionen i kammaren blivit fäst vid förhållandet, det kommer att ytterligare reageras mot försök att kränka valhemligheten. Men att nu bifalla motionen, ansågo vi vara för tidigt.

*Ang.
storlek och
beskaffenhet
av valsedlar.
(Forts.)*

Ett är dock säkert, att skulle icke dessa missförhållanden undanröjas, utan kommer det att visa sig, att nya belägg för att valhemligheten kränkes läggas fram, då kan herr Grapenson vara viss om att han med sin motion bidragit till att frågan om vidtagande av åtgärder mot detta fallit framåt.

Herr Fast: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga för att icke motionären skall behöva stå ensam för sin mening. Jag hade också ett särskilt skäl att vid detta tillfälle begära ordet. Då nämligen år 1922 ett utlåtande förelåg från konstitutionsutskottet med anledning av en enskild motion och det resulterade i ändringar av bestämmelserna rörande valsedlarnas uppställande med hänsyn till suppleantvalen, så gjorde jag i en reservation allvarliga erinringar gent emot dessa bestämmelser, som jag för mitt vidkommande trodde skulle visa sig olämpliga, detta dels med hänsyn till föreliggande sakskäl, därför att sammanräkningsförfarandet icke syntes mig tillräckligt genomtänkt — något som också erfarenheten sedan har visat — men dels också därför att denna uppställning av valsedlarna skulle komma att tagas som intäkt för att man skulle börja praktisera mycket olika valsedlar från de skilda partiernas sida. Denna min farhåga har tyvärr besannats, och det i en utsträckning, som jag knappast vid det tillfället trodde vara möjligt. Ty överallt ute från bygderna vittnas det om, hurusom, framför allt vid kommunal- och stadsfullmäktigeval, de mest skiftande valsedlar förekomma, skiftande först och främst beträffande storleken. Här förevisade motionären tillräckligt avskräckande exempel i fråga om storleken, men jag försäkrar kammaren, att de icke äro de mest avskräckande exemplen. Det har förekommit valsedlar, så stora att de fått vikas fem- och sexsidiga för att kunna läggas in i valkuvertet.

De som sitta vid valbordet och även de som stå i valkön kunna lätt se hur snart sagt varje valman röstar, och det är ingen hemlighet, att man vid kommunalfullmäktigeval, innan sammanräkningen ägt rum, kunnat säga, hur de olika partiernas röster fallit, man har endast gjort reservation för den händelse det funnits någon skriven valsedel, som haft mindre format.

Under sådana förhållanden frågar man sig verkligen, om icke motionären har rätt i, att utskottet med hänsyn till frågans vikt och betydelse tagit något lätt på denna saken. Valhemlighetens bevarande är dock en viktig angelägenhet och en medborgerlig rätt för valmannen, ty på valhemligheten beror det mången gång, om en medborgare skall våga begagna sig av sin valrätt. Tyvärr, jag säger tyvärr, äro förhållandena stundom sådana, att man på sina håll ute i bygderna övar tryck på de röstande. Jag vill erinra om, hur man här i Stockholms grannskap vid ett visst tillfälle begått trakasserier mot valmän, som förmodats rösta på misshagligt sätt. Vi veta ju för övrigt hur det går till vid val. Vi äro ju icke Guds bästa barn i detta avseende någon av oss, och det plågar ju förekomma, att man t. ex. samlar upp röster från kvinnor, som haft förmånen att åtnjuta något litet understöd från den allmänna välgörenheten; de ha kanske en eller annan gång haft litet hjälp från fattigvårdens sida, ehuru icke så, att de fallit på understödsstreck. Det är nu mycket lätt för vederbörande att samla upp dessa röster, och det är ju ingenting ont i detta, men det betänkliga är, då man låter bibehållandet av dessa förmåner bli beroende av att vederbörande röstar på det »rätta» sättet.

Ang.
storlek och
beskaffenhet
av valsedlar.
(Forts.)

Man kan ju säga, att det är en egendomlig ståndpunkt för oss, som kräva öppen omröstning, att vi nu äro så rädda om valhemligheten, men det är *en* sak, då det gäller representantförsamlingarna och en annan, då det gäller medborgarnas rösträtt vid val. Jag kan försäkra, att den debatt, som fördes i utskottet, faktiskt utvisade att litet var med erfarenhet om val kunde vittna om att man varseblivit ganska betydande olägenheter och att det ingalunda varit svårt för valledningen att konstatera, hur rösterna fallit på de olika partierna.

Jag tror således, att om man redan nu icke vill böja sig för de skäl och de erfarenheter, som framdragits, så är det mycket små utsikter att dessa framdeles skola bliva tillräckligt starka och avgörande, för att utskottet då skall kunna giva sig in på vare sig lagstiftning eller riksdagsskrivelse.

Jag ger utskottet rätt i en sak, nämligen att det är sant, att det alltid är allvarligt att skapa nya kassationsgrunder. Det är jag den första att erkänna, men det är icke nödvändigt att gå till sådan ytterlighet, att man bestämmer, att valsedeln skall på millimetern ha en viss storlek, ty mellan en sådan ytterlighetsståndpunkt och den ståndpunkt vi nu kommit till, bör det väl kunna finnas något mellanting. Sålunda kunde man ju tänka sig, att det bestämdes ett minimum och ett maximum för den storlek på sedlarna, som finge förekomma, och denna ram kunde då göras så stor, att man icke riskerade att skapa några farliga kassationsgrunder, men ändå slapp ifrån de orimligheter, som nu förekomma vid vissa val.

När utskottet här säger, att bestämmelserna angående lagstadgad valsedel varit beroende på den graderade röstskalan och det s. k. fönstret i valkuvertet, så förstår jag icke var utskottet har fått detta ifrån, ty om man går till motiven, så förekommer egentligen ingenstans något som upplyser, att det var detta som var orsaken till bestämmelsen om valsedlarnas storlek. Snarare är det väl så, att orsaken var den, som motionärerna pekat på, nämligen valhemlighetens tryggande; det var den som man i första hand tänkte på och icke fönstren, ehuru väl även dessa hade ett visst sammanhang med valhemlighetens tryggande, ty om valsedeln var alltför liten, så kunde den glida ned så långt i kuvertet att valförrättaren icke blev i tillfälle att göra den nödiga anteckningen om rösttalet på valsedeln.

Jag tror för min del, att om man vill se denna sak sådan den är, nämligen en viktig angelägenhet i syfte att medborgarna må kunna, fritt och obundet, utan risk för efterräkningar utöva sin rösträtt, då är verkligen tiden inne för riksdagen att taga upp problemet till lösning. Ty att riksdagen skulle sätta sina förhoppningar till att vederbörande partiledningar skulle träffa överenskommelse om att valsedlarna skulle vara lika stora och lika vikta, det vore att införa en nyhet på detta område, som jag icke tycker att vi skola ge oss in på. Jag har icke varit med eller hört talas om, att partiledningarna hittills haft några konferenser eller överenskommelser därom, och det är väl föga sannolikt, att så blir fallet i fortsättningen heller. Det finnes kanske tvärtom farhågor för, att om man icke från riksdagens sida kraftigt reagerar mot dessa missförhållanden, så skall man, sedan man nu verkligen kommit till insikt om de möjligheter, som öppna sig genom den olika storleken på valsedlarna, i ökad utsträckning begagna sig av dessa möjligheter, kanske på ett ännu orimligare sätt än hittills varit fallet.

På grund av de erfarenheter, som sedan år 1922, då jag intog min ståndpunkt i frågan, kunnat göras litet varstädes ute i landet, är jag för min del på det klara med, att här förekomma så många missbruk, att det är på tiden, att riksdagen ingriper men icke på sådant sätt, att man går tillbaka till den orimliga ståndpunkten med krav på en valsedel med dimensioner angivna i millimeter, utan så, att man söker en medelväg, på vilken man skulle kunna kom-

ma fram till en lösning, som innebure, att svårigheterna i frågan om ökad kassation av valsedlar icke skulle bli så stora, som från utskottets sida gjorts gällande. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

*Ang.
storlek och
beskaffenhet
av valsedlar.
(Forts.)*

Herr Bäckström: Herr talman! Det är inte därför, att jag tror att kammaren är böjd för att göra avsteg från vad utskottet föreslagit, som jag begärt ordet, ty det vet jag ju, att kammaren icke brukar vara hågad att jämt och ständigt ändra på författningar, som tillkommit efter moget övervägande. Men då det nu andra gången uttalats, att utskottet tagit för lätt på saken, så måste jag häremot nedlägga en gensaga. Utskottet har verkligen tagit denna sak under mycket allvarligt övervägande och ingående omprövning, och jag tycker, att såväl motionären som den siste yrade talaren borde ha märkt detta i utskottets utlåtande. Där står det uttryckligen, att utskottet ansett, »att med lagstiftningsåtgärder i motionens syfte bör anstå, tills erfarenheten visat, huruvida valhemlighetens bevarande sättes i allvarlig fara genom rätten att använda valsedlar av olika storlekar och beskaffenhet».

Att herr Fast nu ingrep här, förvånar dock icke den, som varit med under tidigare år, ty herr Fasts uppträdande i dag grundar sig, som han själv sade, på att han vid tidigare tillfällen just påpekat snarlika synpunkter, vilka icke då beaktats. Jag ber emellertid att få framhålla en sak, som varit bestämmande för utskottet, och det är, att de fall, som här framdragits och där valsedlarnas format varit sådant, att det kunnat vedervåga valhemligheten, de måste än så länge åtminstone, betecknas såsom undantagsfall. Man får väl hoppas, att dessa undantagsfall icke växa i antal utan snarare avtaga och försvinna, ty det bör väl ändå vara så, att de, som bära ansvaret för ledningen av valen, måste känna det vara sin plikt att se till, att de bestämmelser, som åsyfta valhemlighetens bevarande också iakttagas, så att det icke kommer att bedrivas rent okynne, när det gäller valsedlarna. Därför tror jag, att utskottet just har ställt sig på den enda försvarbara ståndpunkten, då utskottet uttalar, att man bör bida tiden och se vad erfarenheterna giva vid handen.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Grapenson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Ang.
ändring i
stadgan om
proportionellt
valsätt vid vis-
sa val inom
landsting och
stadsfullmäk-
tige m. m.

Å föredragningslistan var vidare uppfört konstitutionsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om viss ändring i stadgan om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 202, hade herr *Hage* föreslagit, att riksdagen måtte för sin del besluta viss i motionen angiven ändring i stadgan om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m. den 13 juni 1913.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid detta utlåtande hade reservation avgivits av herrar *Borg*, *Andersson* i Igelboda och *Jensen*, vilka hemställt, att riksdagen, i anledning av herr *Hages* ovanberörda motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter utredning för riksdagen framlägga sådant förslag till ändring av stadgan om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m., av den 13 juni 1913, att bestämmelserna däri om valsedels beskaffenhet samt om grunderna för valsedels kasserande komme i överensstämmelse med vad som gällde i förordningen om kommunalstyrelse på landet beträffande val av kommunalfullmäktige.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Andersson* i Igelboda: Herr talman! Då riksdagen tidigare vid olika tillfällen behandlat frågor rörande de allmänna valen, har från olika håll uttalats önskvärdheten därav att bestämmelserna rörande dessa val bliva så likformiga som möjligt, på det att valmännen skola hava lättare att sätta sig in i dessa bestämmelsers innehåll och man därigenom skulle kunna undvika kassation av valsedlar i möjligaste mån. Senast vid behandlingen föregående år av frågan om över- och underpartibeteckningar vid de kommunala valen var detta ett av de skäl, som man åberopade för att införa dessa bestämmelser rörande ifrågavarande val. Konstitutionsutskottet yttrade i detta hänseende i sitt betänkande följande: »Om olika regler gälla, uppstå svårigheter för valmännen, och misstag av olika slag kunna lätteligen ske. För att trygga ordning och reda vid valen och undvika onödiga svårigheter böra därför såvitt möjligt likartade bestämmelser meddelas.» Vid behandlingen av ärendet i första kammaren yttrade konstitutionsutskottets ordförande i detta hänseende följande: »Vidare förefaller det mig vara synnerligen lämpligt att man, då fråga är om dessa val, har enahanda bestämmelser, så att bestämmelserna gå in i medvetandet, och att det blir precis samma sorts valsysteem, som användes över hela linjen, ty härigenom blir det reda och klarhet i författningarna och valmännen kunna lättare reda sig med dem.» Ja, jag tror, detta är ett ganska starkt skäl för att införa likartade bestämmelser vid de allmänna valen, och det är nog numera så, att bestämmelserna särskilt beträffande valsedlars utseende har så gått in i det allmänna medvetandet, att alla hava klart för sig, hurudan en valsedel vid allmänna val skall se ut. Ja, det har så gått in i det allmänna medvetandet, att man rent av anser det omöjligt och otänkbart, att det skall kunna förekomma några allmänna val, där icke samma bestämmelser äro gällande. Emellertid är det ju så för närvarande att man beträffande de val, som omförmälas i den författning, som här ifrågavarande betänkande berör, har strängare bestämmelser ifråga om valsedlarnas utseende och grunden för kassation av valsedlar, än vad som gäller för allmänna val. Där stad-

gas sålunda, att en valsedel skall kasseraras, om den innehåller flera namn än valet avser, liksom också kassation skall ske, därest det förekommer några överstrykningar av namn. Nu förekommer ju val enligt här ifrågavarande författning icke så synnerligen ofta inom de korporationer, inom vilka dessa val ursprungligen varit avsedda att tillämpas, nämligen inom landsting och kommunalfullmäktige. Där kommer denna lag ytterst sällan i tillämpning, ty där har man ju röststyrkorna givna och endast tillvaron av denna lag gör, att de olika partigrupperna komma överens i förväg om fördelningen av mandaten, och sålunda tillgriper man inte denna lag. Men sedan samma bestämmelser också blivit gällande för kyrkostämman vid val av kyrko- och skolråd, hava bestämmelserna kommit till mera användning, och där händer det nu rätt ofta att kyrkostämmodeltagarna vid något val av skolråd eller kyrkoråd bliva ställda inför nödvändigheten av att tillämpa denna proportionella valmetod, och då ha, som jag förut sagt, bestämmelserna rörande valsedlars utseende vid de allmänna valen så gått in i det allmänna medvetandet, att man icke kan tänka sig annat än att samma bestämmelser också gälla vid dessa val. Därför kan det lätt förekomma, att valsedlarna uppställas på ett sådant sätt, att de bliva ogiltiga.

Som ett bevis för hur denna uppfattning har gått in i det allmänna medvetandet kan jag åberopa ett val, som förrättades i december månad förra året i en av Stockholms förortskommuner. Det var en mycket livaktig stämman och betydligt över ett tusen röster avgåvos vid skolrådsvalet. Ungefär fem hundra röster tillföll högern och fem hundra socialdemokraterna; hundra-sextio röster tillföll kommunisterna och ett trettio—fyrtiotal röster tillföll liberaler och frisinnade. Trots att detta val hade förberetts, befanns det, att de vana valledarna och valmakarna inom kommunen, som föranstaltat om tryckta valsedlar, icke hade reda på bestämmelserna i denna författning. De trodde, att de vanliga kommunallagarna och de vanliga bestämmelserna om proportionella val vid val av kommunalfullmäktige och riksdagsmän även gällde här ifrågavarande val. Sålunda befanns det, att högern gått så långt, att den låtit på valsedlarna utsätta beteckningen på vilka val, som avsågos nämligen val av skolråd med suppleanter och val av kyrkoråd med suppleanter. Nu är det, som bekant, icke tillåtet att meddela sådana upplysningar på valsedlarna, utan de borde under sådant förhållande ansetts märkta och skulle rätteligen hava kasserats. Socialdemokraterna hade ansett, att det var onödigt att trycka valsedlar för både ordinarie ledamöter och suppleanter. Vid skolrådsvalet satte man sålunda upp sex namn på valsedlarna, ehuru valet endast avsåg fyra ordinarie ledamöter, och därför skulle även dessa sedlar kasserats. Såsom ett ytterligare bevis för hur det gått in i det allmänna medvetandet, att samma bestämmelser gälla vid alla val, kan jag nämna, att liberalerna hade ansett, att det var tillåtet att sätta ut underpartibeteckning. De gingo till val under gemensam partibeteckning med högern men satte sedan dit underpartibeteckning. Detta medför icke, att valsedlarna hade bort kasseraras, men jag nämner det som ett bevis på att man var på det klara med, att samma bestämmelser skulle gälla vid detta val, som vid val i allmänhet. Som ett ytterligare bevis för hur litet man har reda på författningarna kan jag nämna att kyrkostämmans ordförande, som är en mycket aktad och lärd man, kyrkoherde i församlingen, icke heller hade reda på bestämmelserna utan godtog samtliga valsedlar. De partier, som blevo utan representanter i skolrådet genom detta val — det var särskilt kommunisterna, som förut hade haft en representant där — sökte med ljus och lykta efter någon kassationsgrund, så att de skulle kunna överklaga valet. De talade om en hel del olagligheter, som skulle hava förekommit, men ingen kom underfund med att valsedlarna voro ogiltiga och därför blev icke valet överklagat utan fastställdes. Jag vill

*Ang.
ändring i
stadgan om
proportio
valsätt vid vis-
sa val inom
landsting och
stadsfullmäk-
tige m. m.*

(Forts.)

*Ang.
ändring i
stadgan om
proportionellt
valsätt vid vis-
sa val inom
landsting och
stadsfullmäk-
tige m. m.*

(Forts.)

naturligtvis icke åberopa detta såsom skäl för att göra ändringar i lagen. Här hade ju förekommit uppenbart slarv och sådant skall icke premieras, men man måste ju förutsätta att de, som göra i ordning valsedlarna, hava reda på, vad författningarna innehålla för bestämmelser därom. Jag har emellertid anfört detta exempel som bevis för hur det, som sagt, gått in i det allmänna medvetandet att samma bestämmelser gälla vid dylika val som vid proporti-
nella val i allmänhet.

Det kan emellertid inträffa, att ett sådant proportionellt val kommer alldeles oförberett och det ställer sig betydligt svårare. Ingen har kanske tänkt på, att det skall förekomma proportionella val, men finnes det en grupp, som är tillräckligt stark för att kunna begära ett sådant valsätt, få de olika stämmodeltagarna sätta sig ned och i all hast skriva valsedlar, och när man, som jag förut framhållit, är så starkt inriktad på, att samma bestämmelser gälla vid dylika val som vid val i allmänhet, förstår man, att det är lätt att begå misstag, exempelvis utsätta för många namn eller att företaga en strykning på en sedel, varigenom den kasseras.

Nu har riksdagen vid de allmänna valen varit synnerligen mån om att vidtaga åtgärder för att i möjligaste mån förebygga kassering av valsedlar. Jag vill erinra, hurusom riksdagen vid införandet av gemensam valdag för landsting och kommunalfullmäktige vidtog en rad åtgärder för att förebygga kassering av valsedlar. Sålunda har man tillåtit att två valsedlar få finnas i samma kuvert. Valsedlar av olika beskaffenhet få också finnas i samma kuvert utan att de ändå kasseras, och särskilt noggranna anvisningar hava utfärdats för att förebygga masskassering av valsedlar. Det förefaller mig därför vara rätt så rimligt begärt, att man även beträffande de här ifrågavarande valen vidtager åtgärder för att förebygga kassering av valsedlar. De åtgärder, som böra vidtagas, kunna enligt min mening bestå i utfärdandet av likartade bestämmelser för här ifrågavarande val som för val i allmänhet. Jag kan för min del icke finna, att detta skulle medföra några som helst olägenheter. Nu framhåller visserligen utskottet, att man vid dessa val tillämpar en enkel sammanräkningsmetod, som icke så strängt bygger på rangordningsprincipen, och därför, menar utskottet, är det nödvändigt att bibehålla förbudet mot strykningar å valsedlarna, ty sådana strykningar kunna vid här ifrågavarande val vålla ett brytande av rangordningen och därigenom medföra svårigheter vid röstsammanräkningen. Jag tror för min del icke, att det är så farligt med den saken. Om rangordningsregeln skulle brytas på grund av strykningar, så måste det otvivelaktigt antingen vara så, att olika partier samverka under gemensam partibeteckning eller också så, att det förekommer en organiserad strykning på valsedlarna. I det senare fallet vinner man ingenting genom att bibehålla förbudet mot strykningar, ty finnes det en sådan särorganisation inom en partigrupp, som vill stryka något eller några namn, kan den lika lätt gå fram med särskilda valsedlar under samma partibeteckning, och då har man ju samma svårigheter vid sammanräkningen.

Beträffande det fallet åter, då olika partigrupper gå under gemensam partibeteckning, vill jag uttala, att jag visserligen har varit motståndare till införandet om bestämmelser om underpartibeteckning vid allmänna val, men då vi nu hava fått dylika bestämmelser, som skola gälla såväl vid riksdagsman-
naval som vid kommunala val, skulle jag icke anse det vara någon större olycka, om vi även finge sådana bestämmelser för här ifrågavarande val och sålunda även i det hänseendet få likformighet i bestämmelserna.

Ja, det finnes kanske icke så stora utsikter för att nå något resultat med denna motion den här gången, men jag har ändå icke velat underlåta att säga några ord till förmån för densamma, då jag nu har reserverat mig i utskottet för en skrivelse i motionens syfte. Motionären har ju ursprungligen påyrkat direkt

lagändring och hemställt om att konstitutionsutskottet skulle föreslå den lagändring, som påfordras av ett bifall till motionen. Vi reserverar oss icke ansett oss böra i så måtto biträda motionen, att vi hava velat utforma lagtexten till dessa förändringar, ty även om vi själva ansågo oss kompetenta att utforma denna lagtext, kunde vi icke begära att riksdagen skulle anse oss kompetenta därtill, och kanske skulle riksdagen endast av det skälet gått på avslag. Vi hava därför föreslagit att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla, att Kungl. Maj:t ville företaga en utredning i motionens syfte. Vi blevo endast tre reserverar i utskottet, men jag tror att vi hade blivit flera, därest Kungl. Maj:ts beslut om att avbryta utredningen om den formella omarbetningen av kommunallagarna, som pågått under några år, hade kommit något tidigare, ty åtskilliga inom utskottet ansågo nog, även om de hade sympati för motionen, att det hela var en bagatell, som mycket väl kunde anstå tills den formella omarbetningen av förordningarna om kommunalstyrelse på landet och kommunalstyrelse i stad, varom riksdagen år 1921 skrev till Kungl. Maj:t, vore klar.

Nu har emellertid denna utredning avbrutits, och ingen vet, när den kommer att upptagas ånyo. Jag vill passa på att uttala mitt beklagande däraf, ty många kommunalmän i bygderna hava med otålighet väntat på överarbetningen av våra kommunallagar. Då vi emellertid nu tyckas få vänta ytterligare på den saken, torde det vara skäl för riksdagen att nu skriva till Kungl. Maj:t om detta speciella spörsmål för att få till stånd en utredning eventuellt i sammanhang med den större utredningen, då den, som jag hoppas, snart nog kommer att återupptagas.

Ja, herr talman, de skäl, som av utskottet anförts mot motionen, finner jag på intet sätt övertygande, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Fast: Herr talman! Jag anser för mitt vidkommande, att vi i detta fall ha mycket mindre skäl att gå på bifall till motionens hemställan än vi hade i den fråga, som behandlades i föregående utskottsutlåtande, varom vi nyss fattade beslut.

Herr Andersson i Igelboda sökte här göra gällande inför kammaren, att det ingått i det allmänna medvetandet, att det finnes fullt likartade bestämmelser i avseende å valsedlarna. Herr Andersson i Igelboda, det måste väl ändå på något sätt vara ett misstag eller en felsägning, ty om det hade gått in i det allmänna medvetandet, skulle det hava varit regel och kutym att våra kyrkostämnoval samtliga blivit överklagade, då de varit olagliga. Om man gör en undersökning i förevarande fall, visar det sig emellertid, att det har ägt rum mindre överklaganden och mindre upphävanden i dessa fall, än när det gäller andra val, vilket ju är ett förhållande, som bär tydligt vittnesbörd om att folket mycket väl har reda på, att det är de *gamla* bestämmelserna, som fortfarande gälla på hithörande område. Vi människor äro av naturen rätt konservativa. Vi minnas de bestämmelser, som tidigare varit gällande, men vi hava ibland mycket svårt att sätta oss in i de nya bestämmelser, som utfärdas, och att överhuvud taget göra oss förtrogna med allt nytt, som blir infört. Herr Andersson i Igelboda drog här fram som bevis och som exempel den där kyrkostämman, där både valledningen, valmännen och vederbörande valförrättare, nämligen kyrkoherden, alldeles glömt bort gällande författningar. Härtill vill jag verkligen säga, att det var väl, att de icke hade det svårare sammanräkningsförfarande, som gäller vid andra val, ty hur hade det gått för dessa valledningar och för kyrkoherden, om man icke haft detta enkla sammanräkningsförfarande? Det förefaller mig, som om vederbörande överhuvud taget icke

*Ang.
ändring i
stadgan om
proportionellt
valsätt vid vis-
sa val inom
landsting och
stadsfullmäk-
tige m. m.*

(Forts.)

Ang.
ändring i
stadgan om
proportionellt
valsätt vid vis-
sa val inom
landsting och
stadsfullmäk-
tliga m. m.

(Forts.)

varit vuxna att förrätta denna sammanräkning utan måst tillkalla experter. Dessa helt absurda fall, som förekomma en och annan gång i livet, utgöra i regel ingen bevisning för att man bör gå in för en ny lagstiftning.

Nu har man också anfört det skälet, att det i dessa fall skulle föreligga större möjligheter för kassering av valsedlar än i övriga fall. Jag tror dock att detta vilar på ett misstag. Erfarenheten bär icke vittnesbörd härom utan snarare i motsatt riktning. Så har man också anfört det skälet: ja, men det är inte rätt mot valmännen, att de icke få husera fritt på valsedlarna och stryka de namn, som det ur deras synpunkter kan finnas anledning till. För egen del — jag vågar i detta fall icke tala å utskottets vägnar, men jag tror att jag talar å en stor del av denna kammars vägnar — vill jag säga, att jag är böjd för att gå i motsatt riktning mot den, som här föreslagits av reservanterna. Om man gör en undersökning beträffande de motiv, som ligga till grund för strykningarna å sedlarna, så finner man nog att dessa motiv äro av den beskaffenheten, att jag tror att riksdagen gör klokt uti att icke taga allt för stor hänsyn till dem. Det förhåller sig ju på det sättet, att det bakom denna trafik i regel döljer sig det sämsta hos människorna och många oberättigade intressen, som hava bra litet att göra med de medborgerliga intressen, som böra göra sig gällande vid valen. Det är sällan som en person, som är en verklig nolla och som aldrig gjort någon insats i livet, blir utsatt för strykningar, medan detta däremot är vanligt beträffande sådana, som försökt hävda en egen mening. En sådan person kan hava en eller ett par övänner, som försöka åstadkomma någon manöver, som visserligen aldrig leder till något resultat och därför icke har någon praktisk betydelse, men som för vederbörande sammanräknare exempelvis vid våra kyrkostämmor skulle bliva ganska obehaglig. Jag ber att få erinra därom att våra kyrkostämmor redan nu äro så olämpliga och otypliga att man med ljus och lykta söker efter ett sätt att komma från dem. Det är ju ingenting ovanligt, att man i en medelstor stad kan få upp ett väljareantal av 1,200 personer, och har man då fyra val, nämligen val av skolråd och deras suppleanter och val av kyrkoråd med suppleanter och kanske ännu flera val, får man i regel nöja sig med att åstadkomma ett enda val, och ändå skiljs man kanske icke åt förrän frampå morgonsidan. Men skall man gå in för dessa ytterligt tillkrånglade sammanräkningsmetoder och även tillåta strykning å sedlarna med därmed följande svårigheter vid sammanräkningen, måste man självklart räkna med att det är alldeles omöjligt att vid en stämma få valförrättningen färdig, utan det måste ske ett uppskov, något som redan nu måste ske i ett eller annat fall.

Emellertid vill jag uttala, att det naturligtvis finnes vissa påpekanden i motionen, som äro berättigade, särskilt då man pekar på den proportionella valstadgan. Den är ju behäftad med en del bristfälligheter, men skall man ändra den, får man väl taga upp den i något större sammanhang, så att man kan råda bot på alla de svårigheter och de missgrepp, som för närvarande vidlåda densamma. Jag anser det därför icke vara av behovet påkallat eller lämpligt att taga upp denna fråga i en sådan begränsad omfattning, som i motionen påyrkas.

Vidare vill jag säga, att då man går att avgiva en skrivelse till Kungl. Maj:t borde man också peka på någonting annat nämligen t. ex. det fullmaktssystem, som vi för närvarande ha vid kyrkostämmorna. Man kan ju icke gärna gå över till det nya systemet i övrigt men behålla andra föråldrade metoder vid densamma. Skola vi gå in för en rumstering, så låt oss göra den radikal. så att våra kommunalmän och våra väljare få vara i fred en smula för dessa ständiga rubbningar. Man tar en liten bit här och en liten bit där, men man skapar på det sättet aldrig stadga, trygghet eller reda.

Som skäl för att riksdagen skulle avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t i denna fråga har motionären ytterligare anfört det förhållandet, att utredningen

angående den formella justeringen av våra kommunallagar blivit uppskjuten. Ja, herr talman, hade det varit på det sättet, att utskottet hade vågat anspela på denna utredning och hade den icke varit avbruten, så är jag övertygad om att reservanternas med precis samma skäl skulle hava åberopat densamma i fullständigt motsatt syfte och sagt, att eftersom utredningen pågår, så är det angeläget att vi göra i ordning denna fråga först, så att den är undanstökad tills den formella justeringen kommer.

Herr Andersson i Igelboda vände sig till den tomma regeringsbanken och vädjade till socialministern att påskynda denna utredning. Härtill vill jag i detta sammanhang säga, att ett uppskjutande av densamma väl icke kan innebära att man skrinlagt den, och det är framför allt icke möjligt, att man gjort det på grund av sparsamhetsskäl, ty man har här att göra med en enmannakommitté. Jag förmodar, att det uppskjutande av kommitténs verksamhet, varom står att läsa i berättelsen över vad som i riket sig tilldragit endast avser det förhållandet, att landshövding Hammarskjöld helt enkelt väntar på riksdagens beslut i kommunalskattefrågan för att fortsätta detta arbete. Det har också sedermera upplysts, att så är förhållandet. Under sådana förhållanden tror jag, att den motivering, som framförts från reservanternas sida, icke är hållbar.

Herr talman, jag anser således icke att tillräckliga skäl här anförts för att riksdagen nu i denna begränsade omfattning, som från motionärens och från reservanternas sida föreslagits, skall avgiva en skrivelse till Kungl. Maj:t. I den mån, som här behöver företagas en revidering, bör den företagas i ett större sammanhang och ta sikte på att råda bot för en hel del andra mera väsentliga olägenheter, än som här av reservanternas och motionärens påtalats.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Jag tror knappt, att man kan säga, att denna kammare saknar erfarenhet om att sådana här strykningar å valsedlarna kunna på ett oriktigt sätt äga rum och ställa till förargelse även i de allra bästa sällskap. Herrarna och damerna veta nämligen, att man tvärtemot herr Fasts uppfattning kan påvisa, att det t. o. m. i denna högtkvalificerade församling finnes en del folk, som antagligen tror, att man har rätt att göra strykningar av namn på valsedlarna. Kan man påvisa något sådant i denna folkrepresentation, hur skall det då icke vara vid kyrkostämmor, där det väl icke genomsnittligt finnes så högt kvalificerat folk. Jag tycker att redan den omständigheten talar emot herr Fasts uppfattning, i den här frågan. Ja, det är väl för övrigt på det sättet, att de personer, som infinna sig vid kyrkostämmorna, i genomsnitt äro av samma slag som dem, som infinna sig vid valurnorna, då man skall välja stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige etc. Därför kan man redan eo ipso från den utgångspunkten göra gällande, att när dessa valmän, då de gå att välja stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige, hava rätt att stryka namn på valsedlarna, och då det tillåtes vissa medgivanden i andra avseenden i fråga om valsedlarna, så är det fullständigt konsekvent, att samma valmän skola hava samma rätt, då de på en kyrkostämma gå att välja förtroendemän till en eller annan institution. Jag tycker, att detta är så naturligt, att jag måste för min del förvåna mig över den ståndpunkt, som herr Fast intagit i den här frågan.

Nu invänder man emellertid i utskottet, att det kan åstadkomma ett brytande av rangordningsmetoden och att det kan resultera i att andra män eller kvinnor blivit valda av ett visst parti, om man tillåter sådana här strykningar, än om man har kvar de bestämmelser, som nu finnas. Ja naturligtvis kan sådant hända i något enstaka fall. Mot det argumentet kan man emellertid anföra, att, när med de nuvarande bestämmel-

*Ang.
ändring i
stadgan om
proportionellt
valsätt vid vis-
sa val inom
landsting och
stadsfullmäk-
tige m. m.*

(Forts.)

Ang.
ändring i
stadgan om
proportionellt
valsätt vid vis-
sa val inom
landsting och
stadsfullmäk-
tige m. m.

(Forts.)

serna en massa valsedlar bli kasserade, detta resulterar i någonting, som är mycket betänkligare, enligt mitt sätt att se, det nämligen att ett visst parti icke får det antal mandat, som det skulle ha. Det, menar jag, är en mycket betänkligare händelse vid ett val, än om det sker en omplacering inom ett visst parti. Jag tror alltså, att man kan bemöta den framställda invändningen på ett mycket verkningsfullt sätt med det jag nu fört fram.

Utskottet säger sedan på ett ställe, att misstag och kassationer kunna vid en stämma förebyggas därigenom, att ordföranden före valet fäster uppmärksamheten på förbudet mot överstrykningar. Ja, det är nog riktigt, men det blir nog inte så stor effekt av en sådan upplysning. Som vi alla veta infinner sig till en stämma, t. ex. en kyrkostämma, en hel del folk först sedan stämman börjat. Så kan man ju, som utskottet också säger, och det var herr Fast visst inne på i sitt anförande — jag hörde icke fullständigt allt vad han sade — skriva egna listor. Visst kan man det, men jag tror, att man kan säga, att den invändningen är ganska teoretisk. Jag håller för min del före, att den, som känner förhållandena vid t. ex. en kyrkostämma, måste säga sig, att det många gånger blir ganska svårt för valmännen att sitta och plita ihop egna listor. De sitta där tillsammans i bänkarna i kyrkan, och dessa bänkar äro i allmänhet mindre lämpliga för skrivning. Det ställer sig alltså svårt att gå den vägen. Då tycker man, att det är en ofantligt mycket enklare sak att stryka ett namn på listan och sätta dit ett annat, när man inte är belåten med en uppgjord lista.

Nu var herr Fast emellertid inne på det resonemanget, att man icke bör stimulera till ett sådant strykande. Strykandet skulle nämligen i många fall ske på grund av en del icke lojala åsikter och avsikter hos valmännen. Ja, visst kan det hända, att det förhåller sig så, men å andra sidan sker detta också många gånger på grund av en uppfattning, som måste anses fullt lojal. Skall man för övrigt gå på den linjen, som herr Fast i det avseendet angav, att valledningen skall göra upp listan och valmännen sedan rösta efter den, punkt och slut, då går man sannerligen in för något, som jag skulle vilja kalla diktatur, någonting som jag icke vill vara med om vare sig på det kommunala området eller på andra områden.

Jag vill för övrigt, herr talman, för min del säga, att just när man nu påpekar, att den utredning, som pågått på detta område, avbrutits av den nu sittande regeringen, så finns det en anledning att särskilt från den utgångspunkten biträda reservationen. Den som går med på reservationen ger samtidigt regeringen så att säga en liten påkörare, att den icke skall låta denna avbrutna utredning längre ligga nere utan fortast möjligt se till att den åtminstone återigen sättes i gång. Jag tror att, oavsett om vi tillhöra majoriteten eller minoriteten här i dag, vi äro av den uppfattningen, att våra kommunallagar icke äro skrivna på det sätt, som de borde vara. Det är en oerhörd förvirring i själva uppställningen av kommunallagarna. Jag har för min del hållit en hel del föreläsningar i kommunalkunskap. Vid sådana föreläsningar, där det gäller att ge en så god och väl orienterad bild av kommunallagstiftningen som möjligt, observerar man givetvis starkare detta förhållande. Man kan säga, att dessa kommunallagar påminna, med det sätt varpå de äro uppställda — här stå olika saker huller om buller bredvid varandra — en smula om pytt i panna. Det finns nog anledning att fortast möjligt trycka på regeringen, att den återigen sätter igång utredningen, på det att man må försöka åstadkomma en justering inom kommunallagstiftningens område. Nu säger ju visserligen herr Fast, att motionären och reservanterna göra gällande, att den detalj jag påpekat skall ögonblickligen rättas. Men därom är det icke fråga. Reservanterna önska, att man skall begära hos Kungl. Maj:t, att vid en justering av kommunallagarna även den fråga, som motionen berör, skall tagas upp till

behandling. Så tolkar jag reservationen, och jag finner den vara sådan, att det är väl motiverat, att kammarens ledamöter rösta för densamma.

Från de utgångspunkter, jag här angivit, ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bäckström: Herr talman! Jag skall icke mycket förlänga debatten. Då emellertid herr Hage, fast det var herr Hage, med sådan verv och iver försvarat motionen, ber jag få säga, att han nästan bevisat för mycket för att få kammaren att rösta för reservationen. Det av herr Andersson i Igelboda i hans sakliga anförande återopade fallet var ju tydligen ett exempel på slarv, för att begagna herr Anderssons uttryck, och kan väl därför inte få motivera ett ståndpunktstagande i saken. Herr Hage har sina erfarenheter, som han stödjer sig på. Jag måste medgiva, att det händer ju sådant, som kan ge impulser till framställningar såsom den här ifrågavarande, men skola vi genast följa de uppslag om ändring, som givas i varje fall, där på grund av okunnighet om eller feltolkning av bestämmelserna i en kommunallag eller författning något upprörande eller ledsamt inträffat, ja, då finge vi nog lagstifta och ändra på författningarna i oändlighet.

Jag tror, att vi här göra klokast i att följa utskottet. Jag är glad, att herr Fast, som då det gällde det föregående ärendet stod som min motståndare, i detta fall är på min sida. För min del får jag säga att, var ändring i föregående fall mindre behöflig, så är den det ännu mindre i detta.

Jag hemställer, herr talman, i korthet om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hage begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avlösningsreglemente för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid försvarsväsendet jämte i ämnet väckta motioner; och yttrade därvid:

Herr Holmgren: Herr talman! Den provisoriska militära lönereglering, som 1921 års riksdag beslöt, mottogs av de militära befattningshavarna inom alla grader med stark misstämning. Man hade hoppats, att de särskilt till-

Ang. ändring i stadgan om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.

(Forts.)

Ang. avlösningsreglemente för vissa beställningshavare vid försvarsväsendet.

Ang. avlö-
ningsregle-
mente för
vissa beställ-
ningshavare
vid försvars-
väsendet.
(Forts.)

kallade sakkunnigas förslag, som av Kungl. Maj:t förelades riksdagen till omprövning, också skulle vinna densamma bifall. Sedan år 1921 har denna fråga årligen varit bragt under riksdagens omprövning i så måtto, att riksdagen varje år beslutat en förlängd giltighet av detta provisorium på ett år i sänder. Det förslag, som statsutskottet nu framkommit med, innebär en fortsatt giltighet av detta provisorium intill dag under nästkommande år Kungl. Maj:t äger bestämma. Vad statsutskottet nu i övrigt föreslagit får därför icke på något sätt betraktas som ett förhandsuttalande av riksdagen i fråga om de militära lönebeloppen, som skulle kunna utgöra ett hinder för regeringen att i samband med förestående allmänna lönerevision även reglera de militära befattningshavarnas löner på ett med hänsyn till andra befattningshavare mera rättvist sätt än vad fallet blev 1921 genom ett beslut, som så starkt motiverades av den då rådande synnerligen prekära ekonomiska situationen.

Herr talman! Jag har ansett, att ett sådant uttalande som det jag nu gjort borde fogas till riksdagens protokoll, då jag erfarit, att man bland de militära befattningshavarna i landet hyser en stark oro för att det beslut, riksdagen nu står i begrepp att fatta, också innebär ett fastslående av ett avlösningsreglemente, som på många punkter innebär påtagliga orättvisor, av vilka en del kommo till synes i debatten 1921. Även av många bland dem som biträdde beslutet har erkänts, att det tarvas rättelse.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! Denna fråga har, som den föregående ärade talaren framhöll, kommit att ånyo ställas på framtiden. Utskottet föreslår med vissa uttalanden, att prövning av de motionsvis framförda förslagen måtte få anstå till tidpunkten för den allmänna lönerevisionen.

Jag har sålunda som motionär inte anledning att nu besvara kammaren med något längre anförande, men jag anhåller, herr talman, att få begagna detta tillfälle att uttala ett önskemål utöver vad som framhållits i motionerna. Det gäller en sak, som blivit aktuell först på sista tiden. Förhållandet är, att en del av försvarets personal nu blivit utsatt för en löneminskning. Från och med den 1 april i år kommer nämligen, på föranstaltande av arméförvaltningens fortifikationsdepartement, ersättningen för tjänstebostäder att höjas väsentligt, vilket ju i sak innebär en löneminskning för lägenhetsinnehavarna. Jag anser, att detta är av sådan beskaffenhet, att det bör regleras för ifrågasvarande personal. Jag vill, herr talman, endast nu uttala ett önskemål därom, att vederbörande vid den i utsikt ställda lönerevisionen måtte beakta detta förhållande. Jag har intet yrkande.

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7 tillät jag mig i motionen nr 260 hemställa, att riksdagen måtte bifalla vad försvarsväsendets lönenämnd föreslagit beträffande anställningsform, avlöning och placering i tjänsteförteckning av maskinister och eldare vid arméns truppförband. Utskottet har icke tillstyrkt denna min motion, men utskottet har dock enligt min mening i sitt yttrande givit en mycket välvillig motivering, för att frågan skall falla framåt och för att den så snart som möjligt måtte lösas. Utskottet utgår ifrån, att förslag härutinnan kommer att föreläggas nästa års riksdag. Under sådana förhållanden är det givet, att jag icke kommer att yrka bifall till motionen, utan jag kommer i stället att yrka bifall till utskottets hemställan. Men innan jag gör detta, vill jag rikta en vädjan till vederbörande statsråd att han, därest, såsom synes framgå av propositionen, försvarsväsendets lönenämnds utredning icke skulle anses tillräck-

lig, måtte föranstalta om att erforderlig utredning blir verkställd i så god tid, att frågan måtte kunna föreläggas nästa års riksdag, på sätt statsutskottet här förutsatt. Frågan är ju trängande för den personal, det här gäller. Det är ju ganska obehagligt för denna personal att ha en sådan där tillfällig anställningsform år efter år, ehuru befattningarna äro behöfliga och av fast karaktär.

Med den vädjan jag sålunda gjort till vederbörande statsråd ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! I anledning av vad som här yttrats vill jag bara säga, att statsutskottets utlåtande uppenbarligen icke bör av regeringen uppfattas såsom ett uttryck för en önskan att lönereglera uppåt på detta område, utan det bör helt enkelt tolkas enligt sin ordalydelse. Det innebär ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och i fråga om takten för den lönereglering, som skall ske, har Kungl. Maj:t själv i propositionen delvis angivit denna, när det heter, att den skall ske i samband med löneregleringen för den allmänna civilförvaltningen. Utskottets utlåtande är sålunda icke någon stimulans till att snabba på med denna lönereglering. Det är bara detta jag velat erinra om, och jag ber samtidigt att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. avlöningsreglemente för vissa beställningshavare vid försvarsväsendet.

(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckt motion om personligt lönetillägg åt majoren J. G. H. Schmiterlöw;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i grunderna för förvaltningen av den i 19 § av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete omförmälda fond m. m.;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution i visst fall av för mycket erlagd arvsskatt;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter hemmansägaren Nils Peter Svensson från Ullevi;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån; och

nr 23, i anledning av väckt motion om understöd åt avlidne linjearbetaren vid Trollhätte kraftverk E. G. M. Larssons efterlämnade änka Anna Karolina Larsson, född Ullman; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 4, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 13.

Till behandling upptogs nu bankoutskottets utlåtande, nr 5, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Ang. lån från
avbetalnings-
lånefonden.

Vid härfpå skedd föredragning av *punkten 2*, angående lån från avbetalningslånefonden, begärdes ordet av

Herr **Lorichs**, som yttrade: Herr talman! Då jag såsom statsrevisor har deltagit i arbetet på den avdelning, som haft denna fråga om hand, skall jag be att med några ord få motivera, varför revisorerna ansett sig böra hemställa om en liten förändring i bankoreglementet.

Det är omtanke om den ungdom, som ägnar sig åt studier i de samhällen, där det finns riksbankskontor, som gjort, att statsrevisorerna fäst sin uppmärksamhet vid denna sak. Vi ha nämligen ansett det vara av stor betydelse för dessa unga män och kvinnor att kunna få begagna sig av de billiga och bekväma lån, som dessa avbetalningslån äro, och på ett sätt, som för dem medför minsta olägenhet. Nu säga emellertid fullmäktige, att detta har ju praktiserats under många år och kommer fortfarande att göra det. Ja det är sant, och det är en praxis, som är god och bra. Men det är ett fel med denna praxis, nämligen att den uppstått vid sidan av och i strid mot gällande bankoreglemente. Ty där står, att ingen må erhålla ett avbetalningslån inom annat distrikt än det, där han är mantalsskriven eller där han utövar stadig näring. Nu har det förefallit statsrevisorerna, som om det skulle vara behagligare för fullmäktige att vid utövandet av denna praxis ha en bestämmelse i reglementet att stödja sig på. Vi ha med andra ord med detta förslag velat legalisera den hittillsvarande praxis. Nu är det ju också så, att fullmäktige växla, och man kan tänka sig, att det kan komma bankofullmäktige, som äro mera bokstavstrogn och som således på ett tag kunde göra slut på detta lånesystem. Det skulle, såsom jag nyss antydde, vara till rätt stor olägenhet för de unga män och kvinnor, som ligga vid högskolorna, om de skulle vara nödsakade att vända sig till hemortens riksbankskontor för att få lån. Det skulle bli mycket besvärligare att sköta dem o. s. v. Detta är alltså orsaken till statsrevisorernas hemställan på detta område.

Så är det också en annan sak vi påpekat — det är ju en rätt obetydlig sak — nämligen att med det system, som nu tillämpas, har det, ehuru visst icke ofta, inträffat, att personer fått lån på två ställen. Därigenom har det också kunnat inträffa, att en låntagare fått åtnjuta större lånesumma än den i reglementet såsom den högsta fastställda, nämligen 6,000 kronor. Detta är som sagt inte någon stor sak. Men om det skulle bli en ändring i reglementet, så har revisorerna ansett, att man då även borde införa en bestämmelse, som skulle kunna förhindra en dylik dubbelutlåning.

Nu ha emellertid fullmäktige icke velat vara med om denna sak, och bankoutsrottet har för sin del godkänt fullmäktiges uppfattning. Skulle nu riksdagen godkänna bankoutsrottets hemställan, så har ju i viss mån en legalisering ägt rum, praxis har blivit godkänd och prejudikat skapats, som kan gälla för framtiden. Därmed ha också revisorernas önskemål åtminstone indirekt blivit uppfyllda. Med anledning härav skall jag, herr talman, icke göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3 och 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Härpå föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 6, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1—5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogs vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av emeritilöner för biskopar;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ i lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gäldande ur kyrkofonden i visst fall av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön;

nr 19, i anledning av väckt motion om pension åt förre tjänstemannen i riksdagens tryckeriexpedition C. H. Lallerstedts änka; och

nr 20, i anledning av väckt motion angående vissa musiksergeanters pensionsförmåner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Vid nu skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckt motion angående viss ändring i reglementet för statens pensionsanstalt begärdes ordet av motionären

Ang. ändring i reglementet för statens pensionsanstalt.

Herr **Gustafson** i Kasenberg, som anförde: Herr talman! Om jag rätt tolkar utskottets utlåtande, så anser utskottet, att vederbörande lärare redan nu kunna medgivas att behålla tjänsten, tills de inneha de år, som erfordras för att få full pension. Men detta kan ju vara rätt illusoriskt. Det kan vara beroende på om t. ex. skolöverstyrelsen skulle komma med en annan bestämmelse, så att dessa lärare icke få den rätt, de anse sig böra ha. Nu får jag med anledning av det uttalande, utskottet gjort, hoppas, att välvillig hänsyn tages till dessa lärare, så att de kunna få denna förmån i största möjliga måtto. Med hänsyn härtill skall jag, herr talman, icke göra något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Härefter föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion angående normerande bestämmelser rörande pension eller understöd åt äldre förmän och arbetare m. fl. vid statens företag;

och yttrade därvid motionären

Herr **Hage**: Herr talman! Jag skall inte göra något yrkande i denna fråga, och jag skall inte heller säga många ord. Men jag vill i alla fall påpeka

Ang. bestämmelser rörande pension eller understöd åt äldre förmän och arbetare m. fl. vid statens företag.

Ang.
bestämmelser
rörande pen-
sion eller
understöd åt
äldre förmän
och arbetare
m. fl. vid sta-
tens företag.
(Forts.)

att den fråga, som här behandlas, angående pensioner åt arbetare vid statens företag, den har inte precis forcerats här i landet. Frågan har flera gånger varit föremål för riksdagens behandling, och det har varit beredningar, som haft hand om den. Men om man vill vara rättvis, så måste man säga, att dessa beredningar och dessa utredningar gått mycket sakta framåt. Då utskottet nu i alla fall uttalat sig för att frågan nu bör forceras, så att den kan komma fram i riksdagen, så vill jag för min del på det allra starkaste understryka detta uttalande från utskottets sida. Det heter ju, att »medan gräset gror, dör kon». Så är faktiskt förhållandet på detta område. Det är så, att en massa av dessa äldre arbetare och förmän vid statens företag uppnå undan för undan sådan ålder, att de icke kunna komma i åtnjutande av den förmån, som riksdagen har ställt i utsikt för dem. Det var från den utgångspunkten, som jag väckte min motion.

Nu har ju motionen avstyrkts, dock, skulle jag vilja säga, med en mycket välvillig motivering. Jag skall därför, som sagt, icke göra något yrkande, men jag tillåter mig dock att säga, att, såvitt jag förstår, är det i alla fall två sidor av den sak, som jag fört fram i motionen, vilka knappast äro föremål för utredning av någon statsinstitution. Den ena är, hur man skall förfara med arbetare, som varit anställda vid två eller flera olika grenar av statlig verksamhet. Det finns särskilt uppe i Norrbotten och i Norrland i allmänhet en hel del sådana arbetare, som haft anställning dels vid statens järnvägsbyggnader och dels vid fortifikationsverken samt eventuellt även vid andra statens företag. Såvitt jag vet, pågår ingen utredning om att åstadkomma pensionsbestämmelser för sådana arbetare. Jag skulle därför vilja rikta en vädjan till vederbörande departementschef att taga i övervägande, huruvida icke även denna mycket viktiga sida skulle behöva tagas upp till utredning i detta sammanhang.

Dessutom pågår det inte heller — såvitt jag vet — någon utredning, som skulle syfta till att giva pension åt sådana, som redan avgått från statens företag innan de nya förordningarna tråda i kraft. Med avseende på dem väckas här mycket ofta motioner i riksdagen, och dessa motioner bifallas ibland. Men jag tror för min del, att det för riksdagsarbetet skulle vara fördelaktigt, om vi finge normerande bestämmelser på detta område och sluppe att sitta här och besluta om pension särskilt åt Andersson och särskilt åt Pettersson och särskilt åt Lundström. Jag tror, att vårt arbete utvecklar sig i vår tid på sådant sätt här i riksdagen, att det blir svårt att i längden ha ett sådant föredragnings sätt. Jag tror alltså, att det skulle vara fördelaktigt, om man kunde komma därefter, att det bleve normerande bestämmelser för pensionering av dessa arbetare, som varit anställda ett visst antal år, och att alltså en stor del av dessa ärenden kunde avlyftas från riksdagsarbetet.

Detta är några synpunkter, som jag velat framföra i detta sammanhang, men jag har, som sagt, inte något yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 18.

Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckt motion angående förbättring genom statens medverkan av pensioner utav äldre typ till änkor efter befattningshavare i statens tjänst.

I en till bankoutskottets förberedande behandling hänvisad, inom andra kammaren väckt motion, nr 173, hade herrar *Petersson* i Lerbäcksbym och *Fjellman*, under instämmande i motionens syfte av åtskilliga av kammarens övriga leda-

möter, föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida, i vad mån och på vilket sätt en förbättring av nu utgående pensionsförmåner skulle genom statens medverkan kunna beredas änkor efter befattningshavare i statens tjänst, vilka uppbure pension efter de gamla oreglerade grunderna, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning.

Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid detta utlåtande fogad reservation hade herr *Olsson* i Berg förklarar sig anse, att utskottet bort tillstyrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Olsson* i Berg: Herr talman! Jag har vid detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation. Jag anser nämligen den framställning, som motionärerna här göra, vara både beaktansvärd och rättmätig. De ha ju i motionen påvisat, till vilka små belopp dessa pensioner av äldre typ uppgå, och vilken stor skillnad som finnes mellan dessa och de nya pensioner, som utgå till änkor efter samma slags befattningshavare. Varför skall nu denna orättvisa fortfares? Jo, utskottet pekar på de *enskilda* pensionskassorna och säger, att dessa böra ombesörja en förbättring av de äldre pensionerna. Den blygsamma begäran, som motionärerna i sin motion framställa om en undersökning, huruvida, i vad mån och på vad sätt en förbättring av nu utgående pensionsförmåner må genom *statens* medverkan kunna beredas änkor efter befattningshavare i statens tjänst, vilka uppbära pension efter de gamla, oreglerade grunderna, denna begäran om undersökning borde väl ändå ej riksdagen sätta sig emot, förmenar jag. Motionärerna hava ju, såsom utskottet påpekar, också framhållit, att härvidlag borde undersökas jämväl i vilken utsträckning en sådan förbättring skulle kunna ombesörjas av pensionskassorna själva, och med avseende härå säger utskottet, att »med hänsyn till ifrågavarande pensionskassors ställning desamma icke lära kunna av statsmakterna åläggas att bevilja pensionsförhöjningar, även om kassornas ekonomiska ställning skulle visa sig medgiva sådana höjningar». Jag anser emellertid, att undersökningen kunde giva klarhet om i vad mån staten möjligen borde bidra till en förbättring av dessa pensioner och att detta kunde medverka till att kassorna fullgjorde vad de borde och att staten sedan bidrage till de förbättringar, som ej på annat sätt kunde åstadkommas. Den tabell, som finnes i utskottsutlåtandet, skall ju visa de förbättringar, som staten åstadkommit, men den visar ju också, huru otillräckliga dessa förbättringar äro och hur små dessa pensioner i alla fall äro, jämförda med dem, som nu utgå till änkor efter befattningshavare i samma tjänsteställning, vilka fått pensionerna reglerade efter de nya bestämmelserna.

Vad nu beträffar kostnaderna för den ifrågasatta förbättringen, så böra dessa ingalunda vara avskräckande. När man besinnar, att detta är gamla, mestadels mycket gamla personer, som här möjligen skulle få en liten välbehörlig ökning eller förbättring i sina pensioner och att de flesta av dem icke kunna hava många levnadsår kvar, då ju den ena går bort efter den andra, vadan kostnaderna minskas år från år, när man besinnar detta kan det väl ej vara skäl att visa en sådan hårdhet mot dessa gamla, säkerligen mestadels fattiga människor.

Nu har också första kammaren visat ett gott hjärta mot dem, det här gäller, och bifallit motionen. Jag väddar då på det varmaste till andra kammaren

Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.
(Forts.)

att göra på samma sätt och jag yrkar alltså, herr talman, i enlighet med min reservation, bifall till den i ämnet väckta motionen.

I detta yttrande instämde fröken *Wellin* samt herrar *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Bengtsson* i Kullen, *Leffler*, *Wallerius*, *Olsson* i Broberg, *Pehrsson* i Göteborg, *Järte*, *Lindman*, *Nylander*, *Lilliecreutz*, *Holmgren*, *Wirsell*, *Fager*, *Larson* i Tönnersa, *Holmström* i Gävle, *Hedlund* i Häste och *Johanson* i Huskvarna.

Herr Bäcklund: Herr talman! Man förstår ju, att organisationsapparaten varit i gång ganska bra för att få ett bifall till motionen, att döma av alla de instämmanden, som kommo den föregående ärade talarens yttrande här till del.

Riksdagen har emellertid behandlat denna fråga — även om formuleringen varit något olika vad både motivering och kläm beträffar i motionerna — såväl vid 1925 som vid 1926 års riksdagar. Vid 1926 års riksdag, då frågan sist behandlades, anförde utskottet i avgivet utlåtande över då föreliggande motion, att några nya skäl icke blivit anförda av beskaffenhet att ändra den ståndpunkt, som riksdagen år 1925 intagit i denna fråga, och utskottet hemställde på grund härav, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Detta utlåtande var enhälligt, och båda kamrarna beslöto i enlighet med utskottets hemställan.

Det fanns i denna fråga flera talare, som förra året förordade motionen i denna kammare, och det har naturligtvis uppmuntrat motionärerna till att återkomma. Nu, när frågan tredje gången förelagts riksdagen, hava de naturligtvis hoppats på att den, som inte ger sig, skall vinna till sist. Det är ju klart, att när man har tagit upp en sådan här fråga, så bli ju de, som möjligtvis se mera nyktert på de ekonomiska verkningarna, ansedda såsom om de hade ett mindre hjärta och ett litet sämre hjärta än de, som tala för motionen. Kammarens ledamöter få väl ändå i alla fall komma ihåg, att det finnes flera änkor här i landet än änkor efter statstjänare. Hur bli dessa behandlade? Nu är det verkligen på det sättet, att riksdagen gått in för att göra ganska mycket för dessa statstjänarens änkor. Det har icke någon gång erkänts av riksdagen, att det vore statens plikt att taga hand om änkepensioneringen, utan detta har ansetts vara befattningshavarnas sak. Där befattningshavarna i sina kassor ordnat pensioneringen på ett rimligt sätt, där utgå också någorlunda drägliga pensioner. Andra kassor hava ju underlåtit att göra detta. Då frågar jag: är det riktigt, att staten träder emellan därför, att det finnes en hel del befattningshavare, som icke vilja ordna om sina kassor och sköta änkepensioneringen inom sin grupp eller sin kår? Staten har tidigare gått in för att hjälpa de sämst ställda; men staten har icke nöjt sig med att bara hjälpa de sämst ställda, dem, som hava de minsta pensionerna, utan staten har sträckt sig ganska långt därutöver. I utlåtandet finnes det en tabell. Där är index 175. Jag har här en annan tabell, där man räknat med index av 171. Där visar det sig, att vid en änkepension, där grundbeloppet, d. v. s. den pension, som utgår från pensionsanstalten, är t. ex. 50 kronor, har staten givit pensionstillägg, så att denna pension blivit 108 kronor och dyrtidstillägg på detta belopp med 36 kronor, så att summan blivit 144 kronor. Således, vid en pension å 50 kronor har staten gått in för nästan 200 procents förhöjning för detta ändamål. Tager jag en pension på 100 kronor från kassan, så har staten genom pensionstillägg och dyrtidstillägg förhöjt den till 288 kronor, tar jag en pension på 150 kronor har staten förhöjt den så, att den går ut med 360 kronor, tar jag en pension på 200 kronor, blir den på samma sätt förhöjd till 438 kronor, en pension på 250 kronor blir 516 kronor, en pension å 400 kronor från kassan är förhöjd av staten till 708 kronor, en på 600 kronor förhöjes till 924 kronor, en änkepension å 1,000 kronor blir förhöjd av staten till 1,464 kronor, en 2,000-kronors pension

blir höjd till 2,688 kronor och en pension å 2,500 kronor blir förhöjd till 3,360 kronor. Då frågar man sig i alla fall: Är staten eller är riksdagen verkligen beredd att gå in för en utredning, där det icke finnes några möjligheter att pressa kassorna eller ålägga de nuvarande befattningshavarna, som betala avgifter för *sina* efterlevande, att också erlægga avgifter för änkor efter befattningshavare, som funnits under långt tidigare tid. Det finnes inga möjligheter till något sådant; det kan icke staten ålägga dem. Och även om staten kunde det så bleve det visserligen icke staten men väl befattningshavarna, som finge lida, därest staten verkligen kunde göra ett sådant åläggande. Nu går det emellertid, som sagt, icke att göra det. Då måste en utredning, huruvida pensionerna skola förhöjas för änkor, föranleda, att det blir staten, som skall betala detta. Staten betalar icke litet redan nu. Jag har påvisat, att staten förhöjt pensioner med 200, 100, 75, 50 procent o. s. v. å vad kassorna giva. Det är rena statsbidrag i form av pensionstillägg och dyrtidstillägg. Då kan man icke säga, att riksdagen varit njugg, när den gått in för detta. Det måste dock finnas en gräns även här. Jag är visserligen själv statstjänare, men jag anser mig icke hava rätt att göra gällande, att allt vad som möjligtvis tenderar åt statstjänarehåll skall tillgodoses under alla förhållanden. Det finnes, som jag nämnde, här i landet en massa annat folk, som skall leva. Det är för övrigt icke säkert, att alla de änkor efter statstjänare, vilka skulle få förhöjd pension, äro i behov därav. Det finnes nog ganska många, som icke äro behövande utan hava någon förmögenhet. Att klarlägga skillnaden mellan verkligt behövande och mindre behövande är en sak, som det bleve nog så svårt att under utredningen åstadkomma. Vid det förhållandet måste det bli en generell åtgärd. Herr Anderson i Råstock läste ur statsverkets liggare förra året upp vad vi verkligen betalat ut för änkepensioner efter alla möjliga befattningshavare, och detta var inga små summor. Det var ganska många miljoner. Jag tror, att skola vi gå in för detta, så böra vi bereda oss på att också gå in för kostnaden. Den kunna vi icke taga på annat ställe än från staten. Det torde åtminstone icke finnas många kassor, vilka hava något överskott över det matematiska värde, som måste ligga till grund för blivande änkepensioner, och vilka av sådant överskott kunde släppa till något för övriga änkepensioner. Hade de kunnat, hade de nog i regel allaredan gått in för det. Jag vet själv, att i det verk, där jag är anställd, fanns det ett antal överskottsmiljoner, och där användes dessa också till att förbättra änkepensionerna. Där hava, tack vare detta, dessa pensioner blivit förhöjda, men detta har icke berott på statens åtgärder. Då frågar jag: finns det rim och reson i att beträffande de kassor, där man haft låga avgifter, där man icke bemödat sig om att samla något utan där man lagt avgifterna i underkant, att staten skall premiera dessa kassor för detta? Jag tror icke, att något sådant är rättvist, och jag tror icke, att man med skäl kan säga, att riksdagen under senare tid varit njugg vare sig det gällt pensionstillägg eller det gällt dyrtidstillägg till änkor efter befattningshavare i dess tjänst. De hava ju bättre grunder och bättre förmåner även i dyrtidstilläggshänseende än befattningshavarna själva. Detta är något, som riksdagen gått in för, i syfte att förbättra deras ställning. Då bör man väl i alla fall någon gång kunna känna sig nöjd och tillfredsställd; ty staten bör också se till, att icke dess pengar rinna ut i onödan. Staten har redan gått in för att betala mycket mer än kassorna själva i många fall betala. Det bör ju tala för att man nu icke låter beveka sig bara för det goda hjärtats skull. Man måste naturligtvis se till, vart det bär i väg, man måste se till, om det icke är andra ändamål och andra människor i samhället, som också behöva stöd och hjälp. Hur är det exempelvis med dem, som få understöd från allmänna pensionsförsäkringen? Hurudana understöd få dessa? Skulle vi icke behöva hjälpa dem ett tag i stället? Jag tror, att detta i många

Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.

(Forts.)

Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.
(Forts.)

fall vore mera rättvist och mera önskligt; men för pengarnas skull hava vi icke kunnat göra det. När det emellertid står till så på ena hållet, bör man icke vara för frikostig på andra hållet. Det måste vara någon gräns.

Herr talman, trots att jag har ett mycket gott hjärta för pensionärerna — det har jag visat vid många tillfällen — och trots att frågan nu är uppe tredje gången, vädjar jag till kammaren, att den betänker sig innan den går att fatta beslut, ty ett beslut om en skrivelse, som enligt den förste ärade talaren innebure bara en begäran om utredning, medför i verkligheten något mer; har riksdagen begärt utredning, så har riksdagen givit en fingervisning om att den vill betala, vad det kostar.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Fjellman: Herr talman, mina damer och herrar! Denna fråga är ingen nyhet för kammaren; den har varit före två gånger förut, därvid samma yrkande blivit avstyrkt av utskottet och avslaget av kammaren. När vi nu vågat att för tredje gången väcka denna motion, är det därför, att det önskemål, som framföres i densamma, anses av oss så behjärtansvärt, att vi icke kunna låta saken dö bort. Det gäller nämligen att undersöka, huruvida det finnes någon möjlighet att lägga till rätta en oformlighet, som förefinnes och vilken under de senare åren blivit mer och med framträdande.

Det är på det sättet, att det finnes en grupp änkor i 70—80-års åldern, som kommit i ganska svår ställning genom penningvärdets fall. Det är ju så, att det är en väsentlig skillnad mellan det sätt, varpå pensioner utgå till f. d. statstjänare, och det sätt, varpå de utgå till dessas änkor. Staten tager själv hand om statstjänarnas pensionering; men beträffande änkornas går det till så, att statstjänarna av sin avlöning skjuta tillsammans en viss summa årligen. Därav ha bildats dessa enskilda änkepensionskassor.

Emellertid har ju penningvärdet fallit kolossalt. Det är icke detsamma nu som exempelvis för 30 år sedan. Detta gör att en änka från den tiden icke kan få lika mycket som en änka nu. Oformligheten har blivit så stor, att det till och med händer, att en änka har tre gånger så mycket i pension som en annan, trots att deras män i livstiden hade samma slags befattning och satsade precis lika mycket pengar i proportion till lönen. Eftersom lönerna förr i tiden voro mindre, var det givetvis omöjligt att sätta in lika mycket som nu, när lönerna äro större.

När frågan först berördes sade man, att detta vore en sak, som riksdagen icke hade något att göra med, utan den finge statstjänarna själva sörja för. Emellertid har det visat sig, att statsmakterna småningom fått en annan åsikt, ty det har beviljats både pensionstillägg och dyrtidstillägg. Detta hava vi alla skäl att vara mycket tacksamma för, det erkänner jag villigt. Men i alla fall kvarstår den oformlighet, som jag nämnde, alltjämt.

Motionen har avstyrkts av två skäl, dels principiella och dels statsfinansiella. Jag undrar dock, om man behöver taga så mycket hänsyn till de principiella. De böra väl icke alltid gälla, utan undantag kunna väl förekomma. *Det finns väl frågor av sådan art, att man icke alldeles strikt behöver följa principerna.* Den statsfinansiella synpunkten är det andra skälet, man kommit med. Är det då verkligen så, att staten har så dåliga inkomster och att denna sak skulle kosta så mycket, att vi icke ha råd därtill? Märk väl att vi begära icke, att änkepensionerna skola höjas över lag, utan vi begära endast, att man skall söka komma fram på en väg, där man kan rätta detta missförhållande, antingen så, att staten direkt ingriper och stöder de änkor, som hava det svårast, eller också så, att staten söker att anvisa någon utväg för de kassor, som hava det sämst ställt. Jag vet, att det finnes flera kassor, som ordnat det ganska bra för änkorna, men det finnes åter andra, där missförhållandena äro mycket

stora. Huruvida detta beror på att kassorna hava dålig ekonomi eller därpå, att man haft samma åsikt som bankoutskottet och ansett sig icke kunna frångå gamla principer, det vet jag icke.

Det är svårt att finna nya skäl i denna fråga, men de gamla, som framförts både i följ och året förut, stå alljämt orubbade.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Winkler: Herr talman! Det har blivit mycken debatt i denna fråga. Den har behandlats vid två tidigare riksdagar, då riksdagen avslagit lika lydande motioner som denna.

Nu sade herr Olsson i Berg, vilket är alldeles rätt, att det fanns en del gamla änkor, som fått pensioner efter de oreglerade grunderna och att dessa hava mycket mindre i pension än sådana, som börjat uppbära pension senare, d. v. s. efter det pensionsanstaltarna omreglerat sina beräkningsgrunder och höjt de pensionsbelopp, som av de statsanställda skola inbetalas till dessa kassor. Herr Olsson i Berg sade även, att det vore intet annat att göra, än att staten finge ålägga dessa kassor att bevilja högre pensioner. Detta har, såsom redan anförts, staten ingen makt till. Jag tror icke, att man kan påstå, att det visar hårdhet, såsom herr Olsson i Berg uttryckte sig, mot dessa gamla fattiga änkor, att av bankoutskottets ledamöter icke flera än han själv velat vara med om att stödja motionen.

Det förhåller sig så, som även herr Bäcklund påpekade, att staten hittills icke gått in för pensionering av de statsanställdas änkor och barn, utan det har man utgått ifrån att tjänstemännen själva skulle draga försorg om. Det hava dessa också gjort ända till dess att staten på grund av penningvärdets fall i betydande utsträckning gick in för att lämna bidrag. Att dessa bidrag icke äro obetydliga, framgår av bankoutskottets utlåtande nr 23 sidan 14. För min del vill jag i likhet med herr Bäcklund varna för att man så här utan vidare låter sitt goda hjärta springa åstad med sig i en angelägenhet, där sådant kan medföra synnerligen dyrbara konsekvenser för riksdagen. I bankoutskottet lär man sig snart inse, att man icke uteslutande får bedöma de pensionsärenden, som där förekomma, framför allt sådana, som framförts av enskilda motionärer, med tanke på de sympatier, man hyser för att gamla, många gånger orkeslösa personer icke skola lida nöd på ålderns dagar. I stället får man framför allt se till, vilka konsekvenser ett beslut måste medföra, och man måste undersöka, hur man behandlat motsvarande ärenden tidigare.

Det har redan påpekats i bankoutskottets utlåtande, att de bidrag, som staten nu lämnar, uppgå till ungefär tre miljoner kronor. Visserligen står det två och en halv miljoner, men det förekommer andra tillägg, så att man kan mycket väl påstå, att det sammanlagt blir över tre miljoner. Jag tror, att vad man nu ifrågasatt skulle medföra betydande merutgifter för staten. Och icke allenast detta. Det allra viktigaste är, att man skulle minska det intresse, som finnes hos de statsanställda, att genom bidrag till kassorna draga försorg om änkorna och barnen. Om staten skulle gå in för att fylla ut vad som brister till de änkor, vilkas försörjning de enskilda tjänstemännen icke tillgodosett, hurudant tro herrarna och damerna att intresset skulle bli för den, som står kvar och som under betydande ekonomiska uppoffringar och säkerligen även umbäranden medelst rikligare bidrag dragit försorg om sina efterlevande? Då blir det så, att var och en resonerar på det sättet, att när staten övergår att taga hand om dem, behöva vi icke fortsätta med att spara och lämna bidrag, som vi eljest ansett oss skyldiga att göra.

Det förhåller sig så, att staten till pensionering av de statsanställda i regel betalar två tredjedelar av pensionsavgifterna, medan de enskilda få betala

*Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.
(Forts.)*

Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.
(Forts.)

en tredjedel. Då menar jag, att man i avseende på änkor i stort sett bör ordna det så, att staten får gå in för en reglering på sådant sätt, att staten beslutar att framdeles draga försorg om änkor precis på samma sätt som pensionärerna själva.

Jag tror icke, att det är fullt riktigt, när man här säger, att det endast gäller att skriva till Kungl. Maj:t och att det till ingenting förpliktar. Jag vill framhålla, att det bör ligga någonting bakom en skrivelse till Kungl. Maj:t; och om vi skriva till Kungl. Maj:t, såsom motionärerna föreslagit, måste det innebära, att riksdagen är av den åsikten, att staten bör gå in för en pensionering av änkor och icke endast, som staten hittills gjort, lämna bidrag för utfyllnad av pensionerna. För övrigt har jag för min del tänkt, att dessa bidrag med tiden skulle upphöra, i händelse vi skulle återkomma till det penningvärde, som gällde före krisen.

Här talas oupphörligen om sparsamhet och åter sparsamhet med statens medel, och att vi skola föregå de enskilda med gott exempel, men för varje gång det är fråga om en detalj av statens utgifter, så hör man samma personer, och de bilda majoriteten, därpå hava vi sett exempel i dag vid de gemensamma voteringarna, rösta för ökade och icke minskade utgifter. Hur det då skall gå till sist att reglera statens utgifter och inkomster, när en dylik tendens gör sig gällande, kan jag icke begripa.

Här har även framhållits av herr Fjellman att en stor del av dessa änkor äro mellan 70 och 80 år och lida nöd på gamla dagar. Mina damer och herrar! Det finnes andra personer än statsanställda, som också lida nöd, och det finnes flera änkor efter statsanställda, som under sin levnad aldrig gått in i någon pensionskassa. Det tänka icke herrarna på, men deras änkor hava ingen pension alls, under det att dessa pensionärer, vilkas pensioner man vill öka, åtminstone ha något. För min del tror jag, att det också finnes många änkor efter det praktiska livets män, som också äro i behov av pension, men det veta vi ju alla, att därtill har staten icke råd. Eljest skulle jag vara den förste, som ville gå in för en utredning, huruvida icke pension eller understöd kunde lämnas åt äldre änkor överhuvud taget, men det skulle sannolikt gå till så oerhörda belopp, att staten aldrig skulle våga sig på något sådant.

Bankoutskottet har, tror jag, givit fullgoda skäl för sin ståndpunkt såväl vid föregående riksdagar, då denna fråga varit före, som vid detta tillfälle, och det finnes ingen anledning att endast på grund av en sådan motion som denna låta en tillfällig stämning och en sympatisk känsla för fattiga och lidande människor verka därhän, att man går in för att fatta ett enligt min mening så viktigt beslut, som det skulle innebära, om vi biträdde motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Winkler förenade sig herrar *Göranson*, *Svensson* i Betingetorp, *Thore*, *Olsson* i Blädinge, *Wikström*, *Ernfors* och *Olofsson* i Digernäs.

Herr *Petersson* i Lerbäcksbyn: Herr talman! Efter de anföranden, som hållits av dels herr *Olsson* i Berg och dels av min medmotionär, herr *Fjellman*, finns det icke mycket att tillägga från motionärernas sida. Men det är dock några reflexioner, som jag har gjort, under det att jag suttit och hört på debatten, som jag gärna skulle vilja giva uttryck åt.

När jag hörde herr *Bäcklund*, som här har fört utskottets talan med all den kraft och energi, varav han är mäktig, utveckla skälen *mot* ett bifall till motionen, och när jag märkte vilket intryck detta uppenbarligen gjorde på kammarens ledamöter, kunde jag icke underlåta att göra en jämförelse med de många tidigare tillfällen, när jag hört samme talare med samma energi, med litet mera av värme möjligen, men med samma skicklighet och stor fram-

gång tala för bifall till motioner, som hava avsett pensioner åt änkor och i många fall åt änkor, som icke varit berättigade till någon pension. När jag gjorde den jämförelsen, kunde jag icke underlåta att beklaga, att det var herr Fjellman och jag, som väckt denna motion, och inte herr Bäcklund, ty jag är övertygad om, att hade det varit tvärtom, skulle denna fråga hava legat ofantligt mycket bättre till, än den nu gör.

Man kan heller icke underlåta att fråga sig, vad anledningen kan vara till, att man behandlar fattiga människor efter så olika grunder i det ena och det andra fallet. Att det icke kan bero på, att behovet av stöd är mindre i detta fall, det tycker jag är uppenbart. Jag påvisade i debatten i fjol, att det finnes fall, där sammanlagda summan av pension, pensionstillägg och dyrtidstillägg icke uppgår till 250 kronor om året. Man lär under behandlingen i bankoutskottet av motionen i år hava från något håll ifrågasatt, om den uppgiften kunde vara riktig. Nu bestyrker utskottet självt, såvitt jag förstår, i det föreliggande utlåtandet, att den uppgiften icke bara är riktig, utan att det finnes fall, där summan av dessa olika förmåner är ännu mycket lägre; och herr Bäcklund anförde nyss ett fall, där alla dessa förmåner icke uppgingo till mer än 142 kronor om året. Av detta lär väl framgå, att det föreligger samma, om icke större skäl att sörja för de människor, som det här är fråga om.

Det får naturligtvis icke heller ett ögonblick ens misstänkas, att den omständigheten, att det bland dessa änkor, som vi nu tala om och för, finnes en del — långt ifrån alla, men en del — som genom födsel, genom uppfostran eller giftermål höra till något andra kretsar i socialt hänseende än de änkor göra, för vilka herr Bäcklund brukar tala, det får ju, säger jag, icke ens misstänkas, att den omständigheten har spelat in. När det sålunda icke kan vara behovssynpunkten och ej heller nyssnämnda omständighet, måste det finnas en tredje omständighet, som här har varit den avgörande, och då måste det väl vara den, som framförts i utskottsutlåtandet för tredje gången, nämligen de rent principiella betänkligheterna. detta att, som man säger, »ett beslut om ytterligare åtgärder kan medföra en ändring av statens hittillsvarande principiella ställning till frågan om statstjänares familjepensionering». Ja, herr talman, det är förträffligt med principer, och det är mycket sympatiskt, när folk, som hava principer, också hålla på dem, men när principerna komma i konflikt med det levande livets verklighet och med humanitetens och rättfärdighetens krav, då är det icke längre lika sympatiskt. Själva göra ju representanterna för majoriteten inom utskottet sitt bästa för att uppvisa svagheten i sin principiella ståndpunkt, då de använda en stor del av utlåtandet till att påvisa — och det ha också talesmännen för utskottet gjort i debatten — hur mycket staten redan har gjort för att förbättra pensionsvillkoren för dessa änkor. Ja, men då ha ju avsteg redan gjorts från principerna. Det är en skillnad till uttryckssättet men icke i verkligheten. Om man talar om att staten skall förbättra pensionerna eller att staten, som den redan har gjort, skall bevilja pensionstillägg, så är det icke någon principiell skillnad. Men för all del, om det är så, att själva uttrycket står i vägen, skola vi icke hålla på det, och det hava vi heller icke gjort i årets motion. Vi begära icke att den förbättring, som vi ifrågasätta, skall kallas pensionsreglering, utan vi gå mycket gärna in för, att det får formen av en förbättring av pensionstilläggen, huvudsaken är att det blir en förbättring.

Förmodligen har väl utskottets majoritet också känt, att det behövs ett ytterligare skäl för dess avvisande ståndpunkt, och till den ändan fört fram de statsfinansiella betänkligheterna. Man talar om de betydliga kostnader, som en ytterligare förbättring av ifrågavarande pensionsförmåner skulle föranleda, och avstyrker därför motionen även av statsfinansiella skäl. — Ja, men det återstår väl ändå att bevisa, att dessa kostnader äro så stora, att

Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.
(Forts.)

Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.
(Forts.)

de äro öoverkomliga, och det är detta som vi vilja skall undersökas. Det bör undersökas, vad det skulle kosta och om det faller inom ramen för vad man rimligtvis kan komma ut med för ett sådant ändamål som detta. Det är väl också, tycker jag, litet hårt att resonera, som min vän Bäcklund gjorde för en stund sedan, därför att det finnes vissa kassor, som icke bry sig om att göra någonting för att förbättra sina äldre pensionstagares ställning, änskönt de kunde det, så skall man lämna alla dessa äldre pensionstagare åt sitt öde. Det förefaller mig, som om man åtminstone borde undersöka, om och hur man kan bringa dem någon hjälp.

Det är här fråga om människor, låt mig säga det till sist, herr talman, som höra till »de stilla i landet». De ha ingen organisation, som tager sig an deras sak. De demonstrera icke, de petitionera icke. Jag är övertygad om, att ingen av bankoutskottets ledamöter eller någon här i kammaren har haft så mycket som ett enda brev från någon av dessa änkor, där de klaga sin nöd, och jag kan förstå, att man kanske på något håll kan draga den slutsatsen av denna tystnad, att det icke måtte vara så allvarligt för dem, eftersom de icke låta höra av sig. Jag tror, att det förhåller sig på annat sätt. Det finnes ett ord, som säger, att »var plåga har sitt skri för sig». Men *nöden* tiger still. Men, herr talman, äro dessa gamla kvinnor, därför att de tuga still, mindre värda, att man tager sig an deras sak och vårdar sig om dem? Jag skulle tro motsatsen, och det är därför, som jag framhårdar i min framställning om bifall till motionen. Och när nu första kammaren, som vid de båda föregående tillfällen, då samma motion varit före, icke ägnat ett ords debatt åt frågan, i dag dock bifallit motionen, till förmån för vilken det icke finnes någon reservant, tillhörande första kammaren, tycker jag, att det vore beklämmande, om denna kammare skulle intaga en annan ståndpunkt.

Jag anhåller, herr talman, bevakande om bifall till motionen.

Häruti instämde herrar *Röing, Grapenson, Björkman* och *Lindskog*.

Herr Wikström: Herr talman! Tyngdpunkten i herr Peterssons i Lerbäcksbyn framställning var, att det rådde en stor ojämnhet i de pensionsbelopp, som de ifrågavarande änkorna få, och han anförde såsom särskilt upprörande, att det fanns änkor, som i pension och pensionstillägg icke erhöles mer än 150 kronor. Nu skulle jag vilja fråga herr Petersson i Lerbäcksbyn: vill herr Petersson verkligen gå in för den principen att vi skola pensionera dessa änkor uteslutande med hänsyn till behovsprincipen, och alltså utan någon hänsyn till, huruvida den pension, som tillägget grundar sig på, representerar 10, 20, 30 eller 40 års tjänst i statens tjänst, exempelvis? Men icke nog med det! Jag kan meddela herr Petersson i Lerbäcksbyn, att det finnes tusen och åter tusen änkor, som icke hava en enda kronas pension. Såvitt jag förstår, kräver konsekvensen av herr Peterssons uppfattning, att vi skola pensionera allesammans och pensionera dem med sådana belopp, att de verkligen få en någorlunda försörjning med den pensionen. I annat fall förefaller det mig, som om hela resonemanget vore fullständigt ohållbart.

Nu hava vi i bankoutskottet varit tämligen eniga därom, att staten för närvarande har gått så långt beträffande beviljande av dessa pensionstillägg, som staten rimligen kan gå. Jag är för min del tämligen övertygad om, att riksdagen icke skulle vilja vara med om något positivt beslut eller förslag till någon ökning av dessa pensionstillägg.

Utskottet har vidare hänvisat till vad som är ett faktum, nämligen att staten ingenting har att säga till om beträffande pensionskassornas egen reglering av dels pensionerna och dels tilläggen, och därmed anser jag, att utskottet i sak sagt huvudsakligen allt, vad som behöver sägas i den här frågan. Är det

så, att riksdagen är på det klara med att de tilläggs pensioner, som riksdagen nu har beviljat, äro för låga, och är riksdagen beredd att gå in för att höja dem ytterligare utöver vad som i flera omgångar skett, må den bifalla reservationen och giva uttryck åt den meningen. Men jag betvivlar som sagt, att riksdagen går med på att fatta ett positivt beslut i den saken. Att riksdagen för det andra skulle vara beredd på att gå in för att åt riksdagen skapa bestämmanderätt över dessa pensionskassor och vara beredd att taga alla de konsekvenser, som skulle följa av ett dylikt beslut, betvivlar jag också synnerligen starkt.

Nu gäller det här gamla änkor, och då är det naturligtvis ytterligt tacksam samt att efter mönster av herr Petersson i Lerbäcksbyn spela på känslosträngen och få till stånd en känslovåg, som far i väg med den kritiska eftertanken. Jag måste dock göra den anmärkningen, att det förefaller mig, som om man på en hel del håll visade ganska liten konsekvens. Det är ju mycket modernt i våra dagar att klaga icke minst över de oerhört stora och dryga och tunga kostnaderna för vårt utredningsväsen. Man kritiserar det från olika håll och påstår, att det utredes alldeles för mycket och i alla möjliga och omöjliga frågor. De som här i kammaren anse sig skickade att alldeles speciellt föra sparsamhetens talan bruka också ofta peka just på detta och yrka på inskränkningar. Det hindrar emellertid icke, att man gladeligen går med på att hos Kungl. Maj:t rekvirera nya och stora och dyrbara utredningar oftast på mycket svaga grunder. Man får då säga, att om andra kammaren nu skulle vara färdig att här gå med på att hos Kungl. Maj:t begära en ny utredning på så verkligt svaga grunder och så lösa boliner, som föreligga i motionen, och med så ytterligt ringa utsikter för att denna utredning skall leda till något positivt resultat, då är det verkligen icke mycket bevänt med det där talet om sparsamhet på detta område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Winkler: Herr talman! Jag beklagar, att jag måste uppträda som motståndare till min högt värderade vän herr Petersson i Lerbäcksbyn, men jag måste med anledning av hans sista anförande säga några ord. Jag anser det nämligen vara min skyldighet att tillkännage, att jag icke tror, att denna motion hade vunnit större anslutning i bankoutskottet, även om herr Bäcklund hade väckt den. Att som herr Petersson i sitt yttrande rent av draga in partipolitiska synpunkter i denna fråga, anser jag vara ganska olämpligt. Det är nämligen så, herr Petersson, att herr Bäcklund känner alltför väl till pensionsförhållandena, för att man skall behöva befara, att han skulle komma med en sådan motion som den ifrågavarande.

Nu är det visserligen sant, att både han och herr Lovén äro mycket pigga på att begära pensionsunderstöd åt änkor, så att är det någon änka, som det föreligger ett aldrig så litet skäl att ge pension, så nog äro de två herrarna med därom. Jag har många gånger stått som motståndare till herr Bäcklund i sådana fall, men jag måste dock säga, att i hans motioner finns det i alla fall uppgift om vad det kostar. I vanliga fall är det 300 och kanske ibland 500 kronor, men han motionerar i vanliga fall icke utan att det är en fattig änka, som saknar varje existensmedel och vilkens man varit minst tjugu år i statens tjänst utan att ha tillhört någon pensionskassa. Det kan också ha varit så pass ömmande fall, att han fått bankoutskottets majoritet och ibland hela utskottet med sig. I andra fall har han fått stå tämligen ensam.

Jag tycker emellertid, att det icke är rätt att säga, att han eller någon annan i bankoutskottet sett frågan från social synpunkt, d. v. s. tagit i betraktande, att det kunde finnas sådana änkor, vars män icke tillhört hans eget parti. Det är orätt att säga så. Det har icke någonsin framkommit ett ord

*Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.
(Forts.)*

Aug.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.
(Forts.)

vid behandlingen i bankoutskottet av detta ärende, som gett ens en antydan om något sådant.

Jag skall förbigå en hel del av vad herr Petersson vidare yttrade, men då han med hänsyn till de statsfinansiella skälen frågade, om ändå icke kostnaderna voro överkomliga, vill jag svara, att de visst icke äro öoverkomliga, ty så mycket kan det aldrig komma att gå till. Vi behöva kanske bara höja inkomst- och förmögenhetsskatten med en eller annan procent och i varje fall för denna saks skull icke från nuvarande 160 procent till tidigare 175 procent eller än mindre till 180, 190 eller 200 procent. Ingen ekonomisk fråga är öoverkomlig, intill dess svenska staten kör sig fast och icke längre kan få kredit. Men det är väl ändå ingen, som vill gå så långt. Det är intet hållbart argument att säga, att vi skola undersöka, om icke saken är öoverkomlig.

En tredje anmärkning, som jag vill göra, gäller vad han sade om att motionen gått igenom i första kammaren. Jag var icke inne och hörde på debatten där, men det skulle ha intresserat mig att höra, hur det gick till. Antagligen har det skett genom någon sorts öoverrumpling. Man har icke där behandlat denna fråga förut, under det att vi ha motionen uppe till behandling för tredje gången. Denna kammares ledamöter, som varit i tillfälle att noga följa och sätta sig in i denna fråga, betänka sig nog mer än en gång, innan de utan vidare rösta ja.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lovén: Herr talman! Det har redan varit tillräckligt många talare från utskottets sida, och jag hade icke tänkt yttra mig, men då jag hörde herr Peterssons i Lerbäcksbyn anförande, var det, herr talman, mig komplett omöjligt att tiga still. Det vill jag säga som ursäkt för att även jag tar till ordet.

Herr Winkler har redan bemött herr Peterssons insinuationer mot bankoutskottet och särskilt dess socialdemokratiska ledamöter, vilka skulle ha varit partiska vid behandlingen av denna fråga. Om det varit en annan motionär, t. ex. herr Bäcklund, sade han, skulle frågan nu ha legat bättre till. Herr Petersson har dock kanske observerat, att utskottet har »slagit ihjäl» en motion av undertecknad, och jag sade ingenting. Jag hade icke ens reserverat mig till utskottets betänkande, så hyggligt lät jag böja mig för de skäl, som utskottet anförde. Det sade icke herr Petersson något om, men därför att vi för tredje gången vilja avstyrka, vad herrarna komma med, få vi nu höra dessa insinuationer om att det ligger någon sorts partipolitik bakom, och att det är därför, som motionen slås ihjäl. Det sade herr Petersson tämligen rent ut. Jag undrar dock, vad man i så fall skall säga om att sådana som Enhörning, Forssberg och Andersson i Hedsta i denna fråga stå på utskottsmaJORITETS sida.

Vidare sade herr Petersson, att principer nog äro bra att ha, men att när man kommer ut i det verkliga levande livet och ser den bleka nöden, då få principerna lov att böja sig. Ja, det få de sannerligen rätt ofta, men ha herr Peterssons principer någonsin böjt sig för tusen och åter tusen arbetslösa, i vilkas hem herr Petersson varit med om att låta nöden stå innanför dörren och att låta kvinnor och barn svälta och frysa? Är herr Petersson villig att därvidlag släppa efter på sina principer, lovar jag, att vi skola mötas på halva vägen, och att jag skall släppa efter på mina. Det förefaller mig att vara hyckleri att stå här och tala om svältande änkor och barn, då man icke vill pruta på sina principer, när det gäller arbetslösa. Då kämpar herr Petersson med näbbar och klor för att de icke skola ha något att sätta på spisen och att stoppa i sina barn. Det är något, som jag anser mig böra säga herr Petersson.

Till sist skulle jag vilja säga, att herr Petersson skulle läsa upp den där

skaldeversen en gång till. Såvitt jag minns, heter det, att »var plåga har sitt skrik för sig, blott hälsan tiger still» och icke »blott nöden tiger still». Så står det åtminstone i den diktbok, som jag hade.

Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.
(Forts.)

Fru Nordgren: Herr talman! Efter alla de argument, som anförts för och emot, är det naturligtvis icke mycket att säga, och jag tror mig heller icke kunna komma med några nya skäl. Jag har emellertid inte ansett det riktigt rätt, att när vi här i kammaren behandla en fråga, som rör vårt eget kön, vi kvinnor sitta tysta och icke tillkännage någon mening i saken.

Då jag såväl i följ som i år biträtt de synpunkter, som framföres i motionen, har jag gjort detta emedan jag anser, att de äro rättvisa och billiga. Jag erkänner villigt, att jag lagt rent *mänskliga* synpunkter på denna fråga och icke vare sig principiella eller statsfinansiella. Detta är kanske inte riktigt, men det må ursäktas mig, som är så pass ny här i kammaren, om jag ännu icke hunnit få riktigt klart för mig, att det är de två sistnämnda, som alltid här tyckas vara de avgörande.

Efter alla de kloka och kallt förnuftiga ord, som här uttalats, och även efter de hjärtevarma ord, som kommo från den senaste talaren, finns det icke mycket hopp om att motionen skall vinna beaktande. Jag vill emellertid säga ifrån, att om motionen hade gått ut på en *generell* höjning av änkepensionerna för de grupper, det här gäller, skulle jag icke vare sig ha skrivit under densamma eller talat för den. Såvitt jag kan bedöma, gäller det dock här endast en undersökning beträffande de verkligt behövande. Och jag är nog fördomsfri att hysa den uppfattningen, att alla verkligt behövande änkor, vilken klass och kategori de än tillhöra, bör det vara statens skyldighet att bispringa i bästa möjliga mån.

Jag har också fäst mig vid, att ifrågavarande änkor äro efterlevande efter sådana befattningshavare, som gjort staten sina tjänster under tider, då dessa värderades på ett helt annat sätt, än vi nu finna rättvist och riktigt att göra. Jag finner det därför icke mer än rätt och skäligt, att staten som en erkänsla härför ytterligare träder hjälpsamt emellan, framför allt när det gäller sådana fall, där verkligt behov föreligger. Så har jag fattat motionen, och jag hoppas, att jag icke missuppfattat densamma.

Gentemot herr Bäcklund skulle jag vilja säga, att jag aldrig kan tänka mig, att det skulle vara hans mening, att därför att de pensioner, som nu utgå till änkor enligt den allmänna folkpensioneringens grunder, äro otillräckliga, vi icke skulle kunna förbättra andra pensioner, där så är behövt. För min del får jag lov att säga, att jag trott, att det bara var en tidsfråga, och en icke alltför långt avlägsen sådan, då vi skola kunna förbättra den allmänna folkpensioneringen. Detta är åtminstone ett gammalt krav och ett mycket berättigat sådant inom det parti, som både herr Bäcklund och jag tillhöra. Jag hade hoppats, att en sådan förbättring skulle kunna ske redan efter den revidering av folkpensioneringen, som nu ligger under utredning.

Vidare ber jag att få säga, och detta kanske särskilt till herr Lovén, att jag också hyser den uppfattningen, att det endast skall vara en tidsfråga, då vårt land liksom Danmark träder in för en allmän änkepensionering. Dylik pensionering har kunnat genomföras i Danmark sedan många år tillbaka, och även i vårt andra grannland, Norge, har man delvis realiserat den saken på ett sätt, som befunnits allmänt tillfredsställande.

När jag sålunda går att yrka bifall till reservationen och motionen, sker det med den tankegången, att en obligatorisk änkepensionering icke skall förbli något främmande för vårt land, utan att den frågan i hela sin utsträckning en gång skall komma under riksdagens prövning, och att riksdagen då skall finna det mänskligt och skäligt, ja, till och med ur statsfinansiell synpunkt

Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.
(Forts)

önskligt, att vi få en pensionering för *alla* behövande änkor, och härmed befria dem från den form av hjälp, som de nu äro hänvisade till, nämligen fattigvården. Herr talman! Jag skall med dessa ord för min del be att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Jag tror icke, att ens fru Nordgren har riktigt reda på vad motionen innebär, utan hon har nog i viss mån misstolkat densamma.

Jag tror inte, att mitt yttrande om folkpensioneringen var av den art, som fru Nordgren ville göra gällande. Vad jag sade var, att vi borde hjälpa i första hand sådana, som ha det ännu sämre ställt, och icke bara tänka på dem, som ha pensioner, även om de i vissa fall äro små. Staten har ju dock dubblat och fördubblat dessa pensioner.

Jag skall be att få nämna en annan sak, som naturligtvis icke så många ha reda på. Det gäller ju här en skrivelse angående förbättring av pensioner. Riksdagen har även skrivit och begärt, att familjepensionering borde ordnas för vissa grupper av befattningshavare. Bland dessa grupper befinner sig statens järnvägars extra personal med dess stora omfattning, verkstadsarbetare och alla andra. För dem finns det icke ordnat någon som helst familjepensionering. Jag råkar sitta i en kommitté för en kassa, där vi sysslat med att försöka få en änkepensionering till stånd för extra personalen vid detta verk. Även i en hel del andra av statens verk finns det icke någon änkepensionering ordnad för sådana befattningshavare. Därför, tycker jag, borde väl de, som nu tala så varmt för motionen, ändå först försöka ordna den saken för dem, som icke ha några änkepensioner alls. Motionen gäller ju i alla fall änkor, som allesammans redan ha pension, och som ha fått denna fördubblad och åter fördubblad i vissa fall genom statens direkta ingripande. Då det är så dåligt ordnat för stora grupper av statens befattningshavare i detta land och det icke finns någon möjlighet att ordna detta utan att komma till riksdagen med begäran om åtskilliga miljoner kronor för att kunna ordna pensioneringen för dem, som ingen pension ha, frågar jag: Skall man icke, när man behandlar en fråga som denna, undersöka, om det är möjligt för riksdagen att kunna gå in för både detta och även för vad motionärerna här vilja? Det är enligt min mening alldeles omöjligt att taga det så där Halsbrytande.

Att första kammaren här låtit överrumpla sig efter att två år förut varit ståndaktig och inte spillt ett ord på frågan, är en sak för sig. Det behöver icke imponera på andra kammaren, att första kammaren fattat beslut i enlighet med denna motion. Jag tycker, att andra kammaren kan hålla sin ställning så pass högt i alla fall, att den kan stå fast vid sin tidigare intagna ståndpunkt i denna fråga, när den två år å rad avslagit en liknande motion.

Den där demonstrationspolitiken, som herr Petersson i Lerbäcksbyn talade om — ja, den finns naturligtvis litet varstans hos alla dem, som vilja ha någon förmån. Men han påstod, att hos dessa grupper fanns den icke alls. Ja, det vill jag inte påstå vara riktigt. Ty jag har haft ganska många änkor hemma hos mig, som talat om denna sak. Och herr Petersson i Lerbäcksbyn har icke demonstrerat minst, ty han har varit på mig alla dessa tre år med begäran om att jag skulle gå in för motionen. Det har emellertid icke bekommit mig något, ty jag anser, att det icke finns någon möjlighet. Icke behöva ni vara rädda för att jag icke skulle kunna vara varmhjärtad, när det gäller dessa änkor, om jag såge någon möjlighet för staten att kunna klara ut detta.

Vad mina motioner beträffar, som en ärad ledamot av bankoutskottet talat om, vill jag säga att de gällt pensioner å 200 och 300 kronor samt kanske i något enstaka fall på 400 kronor åt folk, som varit fattiga, som haft medel- löshetsintyg och som hittills icke haft någon pension alls. Då har riksdagen

alltid vetat vad det kostade, om den gått med på en pension på 300 kronor. Här är det emellertid något helt annat, ty här veta vi faktiskt icke vad det kostar. Men att det kommer att kosta mycket pengar, det kunna vi förstå, om det överhuvud taget är meningen, att de skola få sådan hjälp, att de verkligen kunna ha nytta av den.

Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.
(Forts.)

Jag tror inte heller, att det är nödvändigt att här rulla upp denna fråga såsom någon könsfråga eller på något annat sätt. Fru Nordgren nämnde ju något om den saken. Vi ha i varje fall inom utskottet icke sett på frågan på det sättet, utan där har det blott gällt gamla änkor i allmänhet; och därför ha vi lagt könsfrågan helt och hållet åsido.

Slutligen ber jag, herr talman, att fortfarande få yrka på att kammaren måtte vidbliva sitt tidigare beslut, när den gått på avslag på en liknande motion, och jag hemställer därför, att kammaren, med beaktande av de synpunkter, som i första hand av utskottet och i dag här i kammaren lagts på denna fråga, måtte avslå även förevarande motion.

Jag ber, herr talman, att ånya få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att lämna två upplysningar, som jag tror kunna vara av betydelse för bedömande av denna fråga.

Den ena upplysningen gäller att det här i allmänhet är fråga om mycket gamla änkor, som efter naturens ordning icke ha så lång tid kvar att leva. Man kan alltså vara tämligen övertygad om, att det icke kan bli fråga om så synnerligen stora utgifter för staten härvidlag, i synnerhet om man lägger utredningen så, att den skall syfta till att endast *sådana* änkor, som ha behov av understöd, skulle få ett sådant. Detta är den första upplysningen.

Sedan vill jag lämna en upplysning till, nämligen, att dessa änkors män ha en gång i tiden betalat små avgifter till sina respektive pensionskassor. Det har påpekats bland annat av herr Bäcklund, att detta är orsaken till att änkorna nu få små pensioner. Detta är riktigt, men märk väl, att detta skett under statens gillande, d. v. s. när det varit fråga om att fastställa reglementen och bestämma dessa små pensionsavgifter, som resulterat i de beklagliga förhållanden och den misär, som dessa änkor nu kommit i, så har staten varit medverkande. Det är det förhållandet, som herrarna böra tänka litet på — ja, damerna naturligtvis också — ty från dessa utgångspunkter kan man i någon mån säga, att staten alltid varit engagerad i denna sak, som det här är fråga om.

Sedan skall jag be att för min del få säga, att jag aldrig kan tillägna mig den uppfattningen, som t. ex. kom fram från herr Wikström, nämligen att därför att man icke kan hjälpa *alla*, skall man icke hjälpa *några*.

Slutligen ber jag få säga, att då jag här gått in för herr Peterssons i Lerbäcksbyn motion och underskrivit densamma, har jag icke gjort detta från den utgångspunkten, som han var inne på, då han sade, att herrarna och damerna kunde tänka på att det här gäller änkor, som i många fall levat uti en viss social ställning d. v. s. i överklassen och därför ha ett visst krav på att få en skaplig pension. *Den* uppfattningen har jag icke tillägnat mig, och från *den* utgångspunkten vill jag icke tillstyrka vare sig reservationen eller motionen. Men jag slutar likväl med att tillstyrka denna reservation från *den* utgångspunkt, som jag, herr talman, här i debatten framfört.

Herr Petersson i Lerbäcksbyn: Herr talman! Herr Wikström riktade till mig den frågan, om jag var beredd att gå in för pensioner åt alla änkor i detta land, vilket enligt hans mening skulle vara en konsekvens av den ståndpunkt, som jag tillsammans med min medmotionär intagit. Jag vill då säga herr Wikström, att jag önskar, att icke blott alla gamla kvinnor utan överhuvud

Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.
(Forts.)

alla orkeslösa i detta land måtte kunna erhålla en så tryggad ålderdom som möjligt. Men jag kan omöjligt finna, att den ståndpunkten, som vi intagit i motionen, skall kunna leda till den konsekvens, som herr Wikström antyder, lika litet som den omständigheten, att staten redan beviljat pensionstillägg och dyrtidstillägg åt dessa änkor, hittills blivit åberopad såsom stöd för några yrkanden av denna innebörd. Vi ha icke sett några vådliga konsekvenser av de förpliktelser, som staten hittills iklätt sig i detta hänseende; och det finns ingenting, som tyder på att det skulle medföra några allvarligare konsekvenser, om vi gjorde de tillägg, som redan äro beviljade, något mera tillräckliga, än vad de nu äro.

Därefter vill jag säga med anledning av herrar Winklers och Lovéns anföranden, att det är mig fullkomligt främmande att i vad jag sade om möjligheten av, att denna motion under viss förutsättning skulle befunnit sig i ett bättre läge, lägga in någon antydning om obehöriga partipolitiska synpunkter på denna fråga. Men det är uppenbart, att det hade varit en stor fördel, om som t. ex. herr Bäcklund eller herr Lovén hade tagit sig an en sak som denna, därför att de med stor skicklighet och säkerligen med mera gehör i kammaren, därför att de betraktas såsom sakkunniga, hade kunnat förfäktat sin mening. Att det i övrigt i mitt anförande låg några »insinuationer», förnekar jag likaledes, och jag beklagar, om mina ord fallit på ett sådant sätt, att någon här i kammaren fått den uppfattningen. Jag hoppas emellertid, att den omständigheten icke skall föranleda till att någon, som velat ge sitt stöd åt dessa fattiga kvinnor, av den anledningen skulle vägra att göra det. Dessa människor äro icke mindre förtjänta av stöd, därför att deras talan kanske icke föres så skickligt, som önskvärt vore.

Slutligen vill jag, herr talman, säga, att jag är övertygad om att denna sak, såsom den icke blott behjärtansvärda utan rättfärdiga sak den är, i sinom tid kommer att vinna det beaktandet, som den förtjänar. Det är blott fråga om, huru länge det skall dröja, och om det icke möjligen skulle kunna ske, medan ännu några av dem, som bäst behöva denna hjälp, äro kvar i livet.

Herr Rydén: Herr talman! Jag kan icke underlåta att säga några ord, därför att jag tycker, att kammarens representanter i bankoutskottet blivit i viss mån hårdhänt och orättmätigt behandlade av många i kammaren. Det finns väl icke några av de riksdagsmän, som blivit insatta i ett utskott, som icke ha en så svår och grannlaga samt tråkig uppgift, som vad bankoutskottets ledamöter ha av sitt arbete vid behandlingen av dessa många pensionsfrågor. Å ena sidan är det hjärtat, som talar för så gott som alla de motioner, som väckas, men å andra sidan är det deras givna plikt att se till, att man vet, huru stora utgifter man påtager sig, när det gäller att tillmötesgå olika anspråk från motionärernas sida.

Jag har alltid med minne från den tid, då pensionsfrågorna behandlades i statsutskottet och jag där var med, tänkt med en viss medkänsla på kamraterna i bankoutskottet. Ty det är precis, som om de, som utföra den mycket otrevliga rollen att hålla litet grand handen över det hela, så att det icke sväller över alla gränser, skulle bli behandlade så, som om de vore personer icke så varmhjärtade och så givmilda som andra. Jag tycker därför, att man bör göra den rättvisan åt bankoutskottets ledamöter från olika partier, att de se på dessa pensionsfrågor icke blott ur känslsynpunkten utan även ur den synpunkten av vad det kan komma att kosta det allmänna. Vi böra snarare ge dem beröm än klander. Det är ju klart, att det icke är lätt många gånger, att gå emot i pensionsfrågor, som äro behjärtansvärda, oaktat förståndet och er-

farenheten måste säga, att ett bifall kan leda till sådana konsekvenser, att det kan man icke vara med på.

Jag måste säga, att det förefaller mig, som om denna fråga skulle ligga så till, att ingen, huru behjärtansvärd han än finner densamma, kan överskåda konsekvenserna av ett bifall. Det finns ingen antydning, ingenting som ger ledning för, huru många miljoner som denna utredning kan komma att kosta det allmänna. Då får jag säga, att när jag ser på den grupp av änkor, som det här gäller, och vilka ändå fått sina pensioner tredubblade sedan kristiden bröt in, kunna de icke anses vara i ett sådant undantagsläge i förhållande till andra, som icke få någon pension alls, att man bör anse, att bankoutskottet förfarit klandervärt, då det avstyrkt motionen.

Jag skulle mycket gärna vilja vara med om motionen, då jag personligen känner och ömmar för många, som heröras av denna fråga, men å andra sidan kan man icke ändå i tider som dessa och när det finns så många tusentals änkor, som icke få någon hjälp utöver vad folkpensioneringen ger dem, rösta för ett bifall till denna motion. Jag tror också, att kammaren gör klokt, om den tänker med stora hjärnan, när den går att rösta i denna fråga.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Petersson i Lerbäcksbym, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslags:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 19.

Slutligen föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av återremiss av första lagutskottets utlåtande nr 11 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 20.

Herr *Bäcklund* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, med förslag till lag om bokföring vid enskild järnväg m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 296, bordlades.

Ang.
förbättring av
vissa änke-
pensioner.
(Forts.)

§ 21.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

nr 11, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å ämnen för skoläster;

nr 12, i anledning av väckt motion om ändring av tullen å vissa urverk samt delar därav;

nr 13, i anledning av väckt motion om nedsättning av tullen å lödpasta och lödpulver;

nr 14, i anledning av väckt motion med förslag till viss bestämmelse om tull å kärl och behållare av järnplåt med invändig beklädnad av aluminium; och

nr 15, i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å vissa matsilver-ämnen;

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av motion angående ökat skydd mot skadegörelse å växande ungskog; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående kontroll över användningen och redovisningen av vissa böter och vitesandelar.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

§ 23.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Jeppsson</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 28 febr.,
» <i>Magnusson</i> i Kalmar	» 4 » » 2 mars,
» <i>Wikström</i>	» 10 » » 1 »
» <i>Norling</i>	» 5 » » 1 »
» <i>Strindlund</i>	» 4 » » 28 febr.,
» <i>Isacsson</i>	» 5 » » 28 »
» <i>Magnusson</i> i Tumhult	» 8 » » 1 mars,
» <i>Jönsson</i> i Boa	» 5 » » 28 febr.,
» <i>Olsson</i> i Ramsta	» 7 » » 1 mars,
» <i>Sjöström</i>	» 5 » » 28 febr.,
» <i>Sjögren</i>	» 3 » » 27 » och
» <i>Johansson</i> i Kälkebo	» 3 » » 27 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.9 e. m.

In fidem
Per Cronvall.